Masonluğa Benzer (Paramasonik) Kuruluşlar

Bir kurum olarak Masonluk var olduğu tarihten bu yana "türünün teki" değildi.

Günümüzde de değildir.

Yeryüzünde Masonluğa benzer birtakım başka kurum ve örgütler görülmüştür.

Günümüzde de vardır.

Ancak bu bağlamda söz konusu edilen elbette Ortaçağ ve sonrasının bina inşaatı mesleği ve zanaatı olan Operatif Masonluk değil, sadece 18. yüzyıl ve sonrasındaki düşünsel ve kültürel nitelikli Spekülatif Masonluk'tur.

Nitekim bundan böyle "Masonluk" dediğimizde Spekülatif Masonluktan söz edeceğiz.

Buna şimdilik "Çağdaş Masonluk" diyemiyoruz çünkü sözünü edeceğimiz kuruluşlardan birçoğu tarihte kaldı; günümüzde artık yok.

Dolayısıyla bu konuyu ikiye ayırmak gerekecek:

1- Tarihteki Masonluğa benzer kuruluşlar;
2- Günümüzdeki Masonluğa benzer kuruluşlar.

Masonluğa benzer ve paramasonik terimleri eş anlamlı… Bunların böyle nitelenişinin nedeni ise konuya sadece Masonluk açısından bakılmakta oluşu…

Bu çalışmanın iki temel kaynakçası var: Birisi "Masonluk Nedir ve Nasıldır?" adlı kitabın 2019 tarihli beşinci basımının 13. bölümü… Diğeri ise www.masonpedia.com adlı internet sitesinin "Paramasonik Kuruluşlar" başlıklı bölümü.

Çeşitli kaynaklarda, bu yazıda değinilecek olan kuruluşların çok daha ayrıntılı anlatımları bulunabilir. Nitekim var. Birçoğuna internette bile ulaşabilirsiniz. Burada ise her birine ilişkin temel ya da özet bilgiler verilmesiyle yetinilecek.

■ ■ ■

«Herhangi bir kurum ya da örgütün Masonluk ile benzerliğinin bulunduğundan söz edilebilmesi için ne gibi nitelikleri bulunmalıdır?» diye sorulduğunda, benzerliğin "hangi bakımdan" olması gerektiğinin belirlenmesi gerekir.

Amaçları bakımından mı?

İlkeleri bakımından mı?

Örgütlenme tarzı bakımından mı?

Çalışma yöntemleri bakımından mı?

Yoksa bunların hepsi mi?...

Birkaçı yeter mi?

Öyleyse hangi birkaçı?...

Yoksa sadece "olmazsa olmaz" bir teki mi?

Amaçlar, kurumsal bakımdan benzer olmak için yeterli kriter sayılamaz. Çünkü aynı amaçları taşıyan benzersiz kurumlar olabilir.

İlkeler de bu bağlamda geçerli olmaz çünkü Masonlukta ilkeleri birbiriyle tam bir uyum içinde olmayan kuruluşlar vardır.

Nitekim örgütlenme tarzı da öyledir.

Geriye kala kala çalışma yöntemi kalıyor.

Masonluğun çalışma yönteminin en önemli özelliği nedir?... Ezoterik oluşu…. Dolayısıyla amaçları, ilkeleri ve örgütlenme biçimi Masonlukta görünenlerle ilgisiz olsa bile ezoterik sisteme uyarak çalışan bir kurumun Masonluk ile benzerliği olabileceğini, paramasonik sayılabileceğini düşünebiliriz.

Ancak ezoterik sisteme uyarak çalışan her kurum ve her örgüt, sırf bu niteliği nedeniyle "Masonluğa benzer" değildir. Öyle nitelenebilmesi için, tek başına yeterli kriter sayılmayan örgütlenme sistemi ve çalışma yöntemi bakımından da Masonluk ile benzerlikler göstermesi gerekir.

Ezoterik nitelikli bir kurum ya da örgütün elbette kendine özgü bir öğretimi olacaktır; yoksa "ezoterik" sayılamaz. Bir kurumun "ezoterik" sayılabilmesi için başka özellikleri de bulunması gerekir. Fakat "öğretim" önceliklidir.

Bu öğretim, Masonluğun öğretimine hiçbir bakımdan benzemeyebilir. Bir felsefe, bir dinsel ya da gizemci (mistik) inanç ya da doktrin niteliği taşıyabilir.

Bu fark ise ilgili kurum ya da örgütün Masonluk ile benzer sayılmasına engel değildir. Çünkü bir başka ezoterik kurumun öğretimi Masonluk ile aynı ise o zaten Masonluk ile özdeşleşmiş demektir.

Kimi zaman bir "gizli örgüt" Masonluğa benzer sayılmış hatta Masonluk ile özdeşleştirilmiştir. Bu bir yanılgıdır. Masonluğun hiçbir zaman hiçbir yerde gizli olmadığını bir yana bırakalım, bir gizli örgütün Masonluk ile hiç bağdaşmayan gizli nitelikleri de bir yana dursun, böyle bir örgütün benimsediği doktrin ve amacının dışında hiçbir öğretimi olmayabilir de…

Tanımı böyle olunca, "Masonluğa benzer" bir nitelik taşıyan ve paramasonik olarak nitelenen pek az sayıda kurum ve örgütten söz edebiliriz.

■ ■ ■

Yeri gelmeden önce bir noktayı daha eklemeliyiz:

Masonluğa benzer olabilmek, paramasonik sayılabilmek için mutlaka "ezoterik sistem" ile tam bir uyum içinde olmayı gözetirsek, aslında öyle sayılması gereken birkaç önemli kurumu dışlamış duruma düşeriz.

Bu deyiş bir çelişki sayılabilir ama değil; Şöyle:

Bir kurumun ezoterik bir nitelik taşıması için sayılan koşul ya da özelliklerin arasında bir de "öğretimini bir dereceler silsilesi içinde vermek" bulunuyor. Oysa Masonluğa benzerliğin dışında tutamayacağımız öyle kurumlar var ki bunların çalışması tek bir derecede yapılıyor. Dolayısıyla bu bakımdan tolerans gösterilmesi gerekiyor.

Beri yanda şöyle bir durumla da karşı karşıyayız: Masonluktaki bölünmüşlüğün bir yan ürünü olarak sadece kendilerinin benimsediği ve uyguladığı tarzı *"asıl ve tek Masonluk"* sayarak diğer mason örgütlerini dışlamakta olan kuruluşların indinde, kendilerininkine tıpatıp uymayanlar da "paramasonik" sayılır. Bu bağlamda özellikle kadın mason kuruluşları ile karma (hem kadınlardan hem erkeklerden oluşan) hatta kadın masonları da toplantılarına konuk olarak kabul eden erkek mason kuruluşları sayılır.

Biz bu çalışmada, -öyle bir tutum benimseyenler kusura bakmasın- kadın masonları da onlardan farklı ilke yöntem benimseyen mason kuruluşlarını da "paramasonik" sayamayacağız.

■ ■ ■

Masonluğa benzer bir kurum ya da örgütün "paramasonik" olarak nitelenişi, onun herhangi bir bakımdan küçümsenmesi ya da hafife alınması demek değildir.

Paramasonik, "her bakımdan masonik olmayan" demektir; "Masonluğa benzer" sözünün bir başka biçimde söylenişidir.

Nitekim Masonluk da birtakım başka kuruluşların indinde onlara benzerlik gösterir.

Örneğin konuya sözünü edeceğimiz "Çağdaş Rozkruacılar" açısından bakacak olursak, onlar da isterlerse Masonluk için "pararozkruacı" yani Rozkrua Tarikatı'na benzer diye bir sıfat kullanabilir.

■ ■ ■

Özellikle yurdumuzda Lions kulüpleri ile Rotary kulüplerinin mason localarıyla yakın hatta sıkı ilişkisi olduğu sanılır. Öyle denir. Zaman zaman bu derneklerin bilmeden ya da art niyetle *"Masonluğun yan kuruluşları"* olduğu da söylenmiştir.

Oysa bu kuruluşların Masonluk ile herhangi bir benzerliği yoktur; paramasonik sayılmazlar. Çünkü çalışmalarında ezoterik sisteme uymayışları bir yana dursun, uyguladıkları tek dereceli bir öğretim bile yoktur. Kullandıkları bazı özdeyişler vardır ama bunlar bir öğretim sayılmaz.

Masonluktan çok farklı olan amaçları ve ilkeleri göz önüne alınırsa zaten bir öğretimlerinin bulunması da gerekmez. Örgütlenme ve yönetim tarzları ile çalışma yöntemleri de çok farklıdır.

Bu gibi kuruluşlar sadece kendi aralarında karşılaştırılıp benzeştirilebilir.

Böyle dediğimiz için gerek Lions gerekse Rotary kulüplerinin küçümsendiği sanılmasın... Her iki kulüp de dünya çapında yaygın ve saygın birer kurumdur. Her nerede örgütlenmiş ve çalışıyorlarsa, orada bulundukları çevre ile toplumun yararına hizmet üretirler. O bakımından mason kuruluşlarından önce bile gelirler.

Birçokları, mason kurumlarının yapamadığı somut üretimler gerçekleştirmiştir. Onların indinde herhangi bir mason kuruluşu da "Rotary ya da Lions'a benzer" olarak nitelenemez. Çünkü böyle bir benzeştirme, bu kulüplerin üyelerini de rahatsız eder.

Böyle benzeştirmeler ya bilgisizlikten ya da ön yargılı olarak Masonluğun yanı sıra ve şu ya da bu nedenle bu gibi kurumlardan da hoşlanmamaktan kaynaklanır. Masonluğun özgün olarak bir *"Türkiye ürünü"* olmadığını biliyoruz. Rotary ve Lions kulüpleri Amerikan kökenlidir. Dolayısıyla bilgisizler ya da ön yangılı bir tutumla saldırılarda bulunacak olanlar için benzeştirme kolaydır. Buna ise ne Masonluğu ne de bu gibi kulüpleri bilenler kanar.

Günümüzde Masonluğa benzer kuruluşların pek az oluşu, ezoterik sistemin eskiden olduğu ölçüde çekici bulunmamasından, birçok alanda artık ezoterik çalışmaya gerek kalmamış olmasından ileri gelir. Oysa tarihte birçok kurum ve örgüt, Masonluğa benzer olmasa bile ezoterik sistemde çalışmıştır.

Kimileri çağdaş Masonluğun genelde doğu ülkelerinde ve özelde Türkiye'de yadırganışını *"Hıristiyan batı icadı"* oluşuna bağlar. Bu görüşte bir gerçek payı vardır ama bunun "tek neden" ya da "tek gerekçe" olduğu söylenemez. Kaldı ki tarihte bugünkü Masonluk ile benzerliği olan kurumlardan söz edildiğinde, ilk sırayı Hıristiyan batı dünyasından önce doğu ülkeleri, özellikle Müslüman ya da Türk toplulukları alır.

Ezoterik sistemde çalışan kurumlar tarih boyunca kamuoyunda yadırganmıştır. Çağlarca süren bu yadırgamanın asıl nedeni bu tür kurumların amaç, ilke ya da öğretimleri değil, çalışma sistemleridir. Ezoterikliğin düzeyi ne kadar ağırsa, yadırgama da o kadar çoktur. Bunu da doğrudan toplumun töreleri ya da gerçek değer yargıları değil, halk kitlelerini kendi çıkarlarına göre yönlendirip onları bağnazlığa sürükleyen çevreler oluşturmuştur.

BAZI İSLÂM KURUMLARI

Masonluk ile şu ya da bu bakımdan benzerliği olan İslâm kurumlarına değinildiğinde, gizemci (mistik) nitelikli tarikat ve bunlarla yakın bağlantısı olan meslek ya da sanat kuruluşları ilk sırayı alır. İslâm dininin ezoterik ve gizemci inanç sistemleri ile bunların öğretileri, genelde **"tasavvuf"** olarak anılır.

Teist nitelikli dinlerin hemen hepsinde olduğu gibi, İslâm'da da gizemcilik dinsel dogmaların bilimsel veriler ve akıl ilkeleriyle bağdaşmaması üzerine doğmuştur.

Dinin uygulamasında yer alan dogmalardan çoğu Kuranıkerim'de yoktur. İslâm din adamlarının yaptığı yorum ve yargılardan çıkmadır.

Tasavvuf Kuranıkerim'deki açık anlamlar ile yetinmeyip, bunların ardındaki gizli anlamları öğrenme eğilimiyle doğmuştur. Bunda Hz. Muhammed'in bir hadisinde ***«Kuranıkerim'in bir zahirî, bir de batınî anlamı vardır.»*** deyişinin önemli etkisi vardır.

Gerçeğe ulaşabilmek için bu yoldan edinilen bilgiler ve varılan kanılar, İslâm toplumunda sıradan halkın inançlarıyla çelişkilidir.

Bu nedenle, tasavvufî bilgilerin saklı tutulması, bunları öğrenecek kişilerin özenle seçilip aşamalı bir eğitimden geçirilmesi gerekli görülmüştür. Dolayısıyla tasavvuf baştan sona ezoterik bir kimlik kazanmıştır.

Tasavvuf tek bir İslâm Gizemciliği olarak kalmamıştır. Tarikat çeşitliliği içinde benzer fakat ayrı ilkelerin benimsenmesiyle farklı yöntemlerle uygulanmıştır.

Her İslâm tarikatı, özünde tasavvufa dayanan öğretisini kendi benimseyişine göre değerlendirip detaylandırmıştır.

■ ■ ■

Ortaçağ İslâm toplumlarında, tasavvuf ile zanaat bir araya geldiği zaman **"fütüvvet"** doğmuştur.

Fütüvvet, İslâm toplumunda ezoterik nitelikli bir öğretisi de olan bazı meslek ya da zanaat örgütlerindeki "kardeşlik birliği"nin genel adıdır.

Özellikle topluluk üyeleri arasında oluşturulan dayanışma, dürüstlük ve temiz ahlâkın en üstün erdemler olarak benimsenmesi, akıl yoluna ve adalete her şeyin üstünde önem verilmesi, fütüvvetin öncelikli özelliklerinden olmuştur.

Fütüvvet, tek başına bir ekol ya da topluluk değildir. Birçok benzer kurumu içeren bir genel kavramdır. Bunların arasında Ahilik, Melâmilik, Bektaşîlik ve Sâfilik, Masonluk ile benzerlikleri olan örneklerinden en önde gelenleridir.

Ahilik

Ortaçağda Türk ve İslâm toplumlarında örgütlenmiş ezoterik nitelikli esnaf ve zanaatkâr kuruluşları olan Ahilik, gerek örgütlenme sistemi gerekse gelenek ve töresel ilkeleri bakımından hem Operatif Masonluk hem Çağdaş Masonluk ile hayli yakın benzerlikler gösterir.

Ahi topluluklarında düzenli bir örgütlenme içinde disiplinli bir çalışmaya önem verilmiş, bir ahinin bilgili, iyi ahlâklı, erdem sahibi kişi olarak yetişmesine özen gösterilmiştir. Bu topluluktaki inançların genelde herhangi bir gizemci İslâm tarikatından pek farkı yoktu. Buna karşılık töresel ilkeleri çok daha belirgin bir biçimde akılcı, güncel ve insancı ölçülerdeydi. İyi ahlâklı, alçak gönüllü, dürüst, çalışkan, yardımsever ve haksever olmak, ahilerin kendilerine özgü töresinde yer alan erdemlerin en önemlileri olmuştur.

Ahilikte meslek, zanaat ve ticaret belirgin disiplin kurallarına, yüzyılların deneyimiyle oluşturulup geliştirilmiş geleneksel yöntemlere bağlıydı. Gerek bir ahi çırağı olabilmek gerekse meslek ya da zanaatta kalfalığa, sonra ustalığa yükselebilmek için, ne aile soyluluğu, ne servet ne de başka herhangi bir sosyal koşul ya da etken değer taşırdı.

Ahiliğe alınma töreni bu topluluğun en önemli olaylarından biri sayılırdı. "Şed bağlanması" olarak adlandırılan "ahi peştamalını kuşanma işlemi", günlerce süren bir şölenin son aşamasıydı. Ahilik aslında ezoterik bir nitelik taşırdı ama şölenler halka açık olarak yapılırdı.

İlgili meslek ya da zanaatın özelliğine göre, belli bir süreyi dolduran ahi çırağı, geçirdiği sürede Ahi töresine uyum gösterdikten sonra bilgi ve yeteneklerinin yeterince gelişmiş olduğunu kanıtlarsa, önce kalfa, sonra da aynı koşullarla usta olabilirdi. Kalfa olma ve ustalığa yükselme işlemleri de gene belirli bir yönteme uyularak, törenle, ancak bu kez topluluğun kendi içinde ve halka kapalı olarak yapılırdı.

Fütüvvette bu törenlerin uygulanışı ile diğer geleneksel yöntemlere genel olarak **"edep ve erkân"** denirdi. Bu, Masonluktaki "ritüel"in karşılığıdır.

Geleneklerin, yükümlülüklerin ve uyulması gereken kuralların toplandığı kitaplar vardı. Bunlar "fütüvvetname" olarak anılırdı. Çoğunu kimin yazdığı bilinmez. Bu kitaplar, meslek ya da zanaattan olmayanlardan özenle saklanırdı. Nitekim bir fütüvvetnamenin başında, bu kitabı okuyanların içindeki bilgileri ***"ehil olmayanlardan saklı tutması ama ehil olanlardan da esirgememesi"*** dileği yer alır. Bu da tam anlamıyla ezoterik sistemin gereğini yansıtır.

Loncalar

Bu başlık altında özellikle yazılması gereken bir şey var; hem de vurgulanarak, altı çizilerek… Ancak Ahilik ile başlamış olduğumuz için önce ona bakalım.

15. yüzyılda Ahiliğin bir meslek ve zanaat örgütü olmaktan giderek uzaklaştığı, âdeta bir İslâm tarikatı olma yolunu tuttuğu görülür. Bunun sonucunda Ahilik, özgün niteliklerini yitirmiş, Anadolu'da yer yer varlığını sürdürmekle birlikte yerini loncalara bırakmıştır.

Lonca, Ortaçağ sonları ve biraz da sonrasında Osmanlı Devleti'nde kurulmuş olan esnaf ve zanaatkâr birliklerinden herhangi birinin genel adıdır. Tıpkı çok önceleri Roma İmparatorluğu'nda etkinlik göstermiş ve Batı Roma parçalanınca ortadan kaldırılmış olan Kolejler (Collegia) gibi…

Bu birliklerde kültür gereği Ahilerin geleneklerinin çoğunun korunmuş olduğu, ancak örgütsel kuralların yenilendiği görülür. Ahilerdeki geleneksel çırak-kalfa-usta derecelerine, üç de yönetim derecesi eklenmiştir. Osmanlı Devleti'nin bir İslâm ülkesi olmasına karşın her dinin inançlısı olan meslek ve zanaat sahipleri bu birliklerde yer alabilmiştir.

Loncaların örgütlenme ve çalışma sistemi Ortaçağ sonrasında İngiltere'deki korporasyonlara benzer. Hatta genel kronoloji göz önüne alınırsa belki tersine, aslında korporasyonların loncalara benzediği söylenebilir.

Loncaların Ahilerden ayrıldığı en önemli nokta, derecelerle benzeştirilen meslek ya da zanaat aşamalarının bulunmasına karşın ezoterik bir nitelik taşımamış, bir öğretimlerinin bulunmamış olmasıdır.

Bu kurumların da bir töresi, bir ahlâk yasası, ustadan çırağa uzanan öğüt ve özdeyişleri vardı ama bunlar bir öğretim niteliği taşımakta değildi.

Bu nedenle, burada yer vermiş olmamıza karşın loncalar, aslında günümüzdeki Masonluk ile benzerlik gösteren kurumlar kapsamında yer almaz. Korporasyonlar ve Avrupa'daki diğer Ortaçağ sonrası örgütlerden birçoğu da öyleydi.

Şimdi şu başta söylememiz gereken söze gelelim.

Birçok yerde "lonca" sözcüğünün "loca" sözcüğüyle eş anlamlı tutulduğunu görebilirsiniz.

Yanlış!...

Lonca sözcüğü, etimolojik olarak İtalyancadan alınmış ama ortasındaki "n" harfi eklenmiş olarak sadece Osmanlı Devleti'nde ve sadece belirttiğimiz örgütlenmeyi nitelemek üzere kullanılmıştır. 19. yüzyılda loncalar ortadan kaldırıldığında, bu kullanım sona ermiştir. Dolayısıyla Avrupa'daki localara dilimizde "lonca" denilemez. Nitekim Batı dillerinde tıpatıp "loca" diye yazılan bir sözcük yoktur; bu da dilimize dönüştürmeyle alınmıştır. Kimi yazarların bu yanlıştan sakınamadığını görebilirsiniz. Ancak bu bağlamda "*Bizim dediğimiz doğrudur."* diye bir iddiamız da yok. Bu konuya meraklıysanız, siz de doğru olanı kendiniz araştırabilirsiniz.

İhvanüssafa

[Kimi yerde İhvan-üs-sefa, kimilerinde İhvan-ı Safâ biçiminde yazılır.]

Ezoterik nitelikli Ortaçağ İslâm tarikatlarından biri "İhvanüssafa" adını taşır. Sözlük anlamı bakımından bu **"saf kardeşler"** demektir. Bu yüzden de bu tarikatın üyeleri **"Sâfiler"** olarak da anılmıştır.

Aslında İhvanüssafa, geniş olarak bir İslâm tarikatı değil bir Şii tarikatı sayılır. Bu nedenle de Sünni inancında olanlarca tutulmamış, kötülendiği bile olmuştur.

Bu tarikatın temel amacı, dinsel inançları boş varsayımlardan arındırarak, bilim ve felsefe yoluyla insanlar arasında uzlaşma yaratmak, her öğretinin en güzel ve en yararlı öğelerini bir araya toplayıp üstün bir toplum düzeni oluşturmaktı. Kimilerince bu amaç "devlet içinde devlet kurmak" olarak nitelenmiş, bu nedenle Sâfiler "ihtilâlci kişiler" sayılmıştı.

■ ■ ■

Bu kurumun dört dereceli bir öğretisi vardı. İslâm töresi içinde kalarak hem Pisagorculuk ile benzerlik gösterir hem Yeni Eflâtuncu (Neoplatonist) ezgiler taşırdı. Felsefesi, tasavvuf ile tam bir uyum içinde değildi.

Sâfilere göre tasavvuf, gerçeğin yolunu bulmak için yararlanılabilecek bir araç olabilirdi ama yetersizdi. Amaç düşüncede kalmayıp eyleme yönelmeli, tüm insanlığın birlik ve bütünlüğünü sağlamak olmalıydı. Oysa tasavvuf sadece bireysel yetkinleşmeyi amaçlıyor, toplum ve insanlığı içeren bir erek taşımıyordu. Bu nedenle Sâfiler "tasavvuf erbabı"nı sadece kendilerini düşünen kişiler olarak niteleyip küçümserdi. Tarikatın kapısı her ulustan ve bir İslâm niteliği taşımasına karşın her din ya da mezhepten olanlara açık tutulurdu.

Melâmilik

Bir Sünni mezhebi tarikatı olan Melâmilik, 9. yüzyıl sonlarında Türkistan'da doğmuş, İran ile Mezopotamya'ya yayılmış, Anadolu'ya kadar uzanmıştır.

Melâmi sözcüğü, **"kendini hor gören"** anlamına gelir. Nitekim Melâmilerin en başta gelen bireysel özelliği başkalarını kınamamak, aşırılığa varan bir alçak gönüllülükle kendi kendilerini eleştirmekti.

Birçok İslâm tarikatında yetkinleşme yolunda ilerlemek için "çile çekmek" gerekli sayılırdı.

Melâmiler ise, gizemci (mistik) inançlar benimsemekle birlikte dünya nimetlerine bağlıydı. Bu nedenle de manevî değerleri maddî değerlerden üstün tutmazlardı. Yaşamda her bakımdan ölçülü ve dengeli olmaya çalışmaları ile diğer İslâm tarikatlarından farklı bir inanç biçimi sergiliyorlardı. Dolayısıyla "tarikat ehli" sayılan kişilerce yadırganmaktaydılar.

■ ■ ■

Melâmiler tasavvufu ancak kuramsal (teorik) bir boyutta benimserdi. En acılı olayları bile neşeyle karşılamayı, her olay karşısında mutluluk aramayı gelenek edinmişlerdi. Başkalarının tapınmalarına karışmaz, ancak kendilerini her türlü tapınma yükümlülüğünün dışında tutarlardı.

Melâmilik bir tarikat olmasının yanı sıra bir tür zanaat kuruluşuydu. Melâmiler çalışmayı pek sevmezdi ama hiçbir şey yapmadan para kazanmayı da içlerine sindiremezlerdi. Dolayısıyla meslek ve zanaatı sadece açlıktan ölmeyecek ölçüde yaşamlarını sürdürebilmek için yürütürlerdi. En önemli amaçlarından biri kötülük ile savaşmak olduğu için, başkalarına da mutlaka iyilikte bulunmaya, ellerinden geldiğinin ötesinde yardım etmeye çalışırlardı.

Melâmi töresi, iyilik ve yardımın başkalarına gösterilmeden hatta olanaklıysa iyilik edilen kişiye bile belli etmeden yapılmasını gerektirirdi. Görünüşe ve gösterişe değer vermezlerdi. Kusurunu ve kötülüğünü herkesin önünde açığa vurabilme cesaretini gösterebilen kişiyi, "yiğit" olarak nitelendirirlerdi. Melamiliğin bu özellikleri sonraki birçok İslâm tarikatına örnek oldu.

Bektaşîlik

13. yüzyıl sonlarında Anadolu'da kurulmuş olan Bektaşîlik, varlığını yüzyıllar boyunca sürdürebilmiş ender bir İslâm tarikatıdır. İlkeleri ve çalışma yöntemi bakımından günümüzdeki Masonluk ile hayli benzerlik gösterir.

Bu tarikat, adını piri (önderi) sayılan **Hacı Bektaş-ı Velî**'den almıştı ama asıl örgütlenmesini "Pir-i sâni" *(ikinci pir)* denilen **Balım Sultan** sağlamıştı. Balım Sultan'ın ***"Erkânname"*** adını taşıyan kitabında tarikatın ilkeleriyle "edep ve erkân", sistemli bir biçimde derlenip toparlanmıştı.

Dinsel bakımdan Bektaşîlik, Şii mezhebinin ilkelerini izlemekteydi. Bununla birlikte Bektaşîler, dinsel dogmaların sıkı çemberini kırarak akıl ilkelerini öncelikli tutmayı ve İslâm toplumu içinde öteden beri yaygın olan sosyal dengesizliği kendi içlerinde gidermeyi başarmıştı.

Öyle ki bu tarikata erkeklerin yanı sıra kadınlar da girebilirdi. Üstelik kadınlar ve erkekler, **"**tedris**"**e (öğrenime) ve âyinlere bir arada katılırdı.

Tarikatın dört temel derecesi vardı. Bunlardan ilki tarikata girmek isteyen ve "âşık" olarak adlandırılan adaylara özgüydü. Bu seçilmiş kişilerin "dergâh"a katılıp tasavvufî nitelikli şiirlerden oluşan "nefes" seslendirmelerini dinlemelerine izin verilirdi.

Bir âşık, Bektaşîlerin deyişiyle "nasib olduğunda" yapılan ve "ikrar âyini" adı verilen kabul töreniyle "ser verip sır vermeyeceği" üzerine yemin ederek, "muhip" (seven kişi, dost) olurdu. Bu Bektaşilikteki inisiyasyonun asıl başlangıcı sayılır. Nitekim ezoterik nitelikli çalışmalara bundan sonra geçilirdi. Muhipler "cem âyini" adı verilen toplantılara katılabilirdi.

"Cem âyini" denilince aklınıza hemen Alevîlik gelmiş olabilir. Aslında hiç de yanlış bir çağrışım olmaz bu. Çünkü İslâm dininin Alevî mezhebiyle Bektaşîlik arasında şaşırtıcı ölçüde benzerlikler hatta yer yer tıpatıp aynı uygulamalar görülür. Alevîler arasında çok sayıda Bektaşî vardır ama her Bektaşî Alevî değildir.

Burada niçin "vardı" değil de "vardır" dedik?

Çünkü Bektaşîlik asıl yoğunluğunu geçmişte yaşamışsa da günümüzde bile -kurumlaşmış bir örgütlenmesi olmasa da- varlığını sürdürmektedir.

Üçüncü derecedeki Bektaşîye "derviş" denirdi. Bu dereceye yükselme töreni "vakf-ı vücud âyini" olarak anılırdı. Törenden sonra yeni dervişe yedi dilimli bir sarığı olan ve "elif tacı" olarak anılan külâh giydirilir, beline "gayret kemeri" bağlanır, boynuna da "teslim taşı" asılırdı. Hem yeterince bilgili hem iyi konuşma yapan dervişler, muhipleri yetiştirmek üzere "mürşit" olarak görev alırdı.

Dördüncü ve sonuncu dereceye erişen Bektaşî, "baba" ya da "dede" unvanını taşırdı. Bu dereceye sadece erkekler yükselebilirdi. Bir Bektaşi babası 12 dilimli bir sarık giyer, bir tekkeyi tam yetkiyle yönetirdi.

■ ■ ■

Bektaşilikteki öğretimin aşamalarına "dört kapı" denirdi:

1. **Şeriat Kapısı:** Dinsel yasalara ve kurallara sımsıkı bağlı olma aşaması;
2. **Tarikat Kapısı:** Felsefî nitelikli bilgiler edinmeye başlama aşaması;
3. **Marifet Kapısı:** Öz varlığını tanımaya ve eleştirmeye çalışma, Tanrı kavramını anlamaya ve gerçekleri araştırmaya girişme aşaması;
4. **Hakikat Kapısı:** Gerçekleri anlayabilecek olgunluğa erişme aşaması.

Yıllarca süren öğretim boyunca hep önceki kapının kapatılıp bir diğer kapının açılmasından söz edilirdi.

■ ■ ■

Bektaşîlik, Masonluk ile benzerlikleri başta dediğimiz gibi hayli değil "en yakın" İslâm tarikatı olsa gerektir. Şayet bir de İhvanüssafa ile birleştirilseydi, benzerlik yerine benzemezlikleri belirtmek daha kolay olabilirdi. [Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için Cihangir Gener'in ***"Ezoterik-Batınî Doktrinler Tarihi"*** adlı kitabı önerilebilir.]

Mevlevîlik

Günümüzde Mevlevilik genelde ancak "Sema Âyini" uygulamasıyla tanınır ve o kadar sanılır. Bu ise bir gösteriden başka bir şey değildir ve turistik bir boyut bile kazanmıştır. Ancak bu, 13. yüzyılda ortaya çıkmış olan Mevlevîliğin sona ermiş olduğu, günümüzde varlığının kalmadığı anlamına gelmez. Aksine Mevlevî Tarikatı, sınırlı bir boyutta da olsa varlığını sürdürmektedir.

Mevlevîlik her ne kadar Mevlâna'nın izinden gitmekse de aslında bir tarikat olarak sonradan Hüsamettin Çelebi ve Sultan Velet tarafından kurulmuştur.

Mevlevîliğin amaçları bireysel değişim, yenilik, gelişme ve giderek yücelmedir. Ezoterik çerçevede bir inisiyenin yapıp etmeleri bakımından şunları kapsar: Benliğinden sıyrılma, kendine yönelme, kendini arındırma, dua, bağışlama, araştırma, herkesle düzeyine göre konuşma, gözlem ve kuşku.

Uzaktan bakıldığından Bektaşîlik ile Mevlevîliğin birbirine pek benzer iki İslâm tarikatı olduğu düşünülebilir. Ancak biraz ayrıntısına girildiğinde, hele bir de öğretimlerinin içeriği dikkatlice incelendiğinde, farklarının benzerliklerinden çok daha fazla olduğu görülür. Bu fark belki de Bektaşîliğin bir Şii tarikatı oluşuna karşılık Mevlevîliğin Sünni tarikatı oluşundan ileri gelir. Nitekim öğretiminin kapsamında da dinsel ezgiler ve uygulamalar ağırlıktadır.

■ ■ ■

Ezoterik sistem çerçevesindeki öğretimi bakımından Mevlevîliğin bazı kaynaklara göre 9, bazılarına göre ise 10 asal derecesi vardı. (Bu çelişki, kimilerinin pek özel olan ve her Mevlevînin erişemeyeceği onuncu dereceyi göz ardı edişinden ileri gelir.) Her bir derece kendi içinde on aşamaya bölünmüştü. Tümüne birden topluca **"Meratib-i Sülûk"** (Sülûk aşamaları) denirdi.

Buradaki ilginç terim "sülûk"… Bunun günümüzün Türkçesinde karşılığını tek bir sözcükle vermek zor. Belki "tinsellik" (maneviyat) denilebilir ama o da tam karşılığı olmaz. Nitekim sözlüklerde bu tarikattaki inisiyasyonun bütününe önce "Seyr-ü Sülûk" deniyor, sonra aşağı yukarı şöyle bir tanım yapılıyor: "İnisiyenin bir önderin gözetiminde yaptığı tinsel yolculuk".

ŞÖVALYELİK ÖRGÜTLERİ

Ortaçağda Avrupa'daki kimi şövalyelerin belirli amaç ve ilkelerde birleştikleri kardeşlik kurumları birer tarikat niteliği taşımıştır. 10. yüzyıldan sonraki bu örgütler, birer paramasonik kurum sayılamasa bile Spekülatif Masonluk açısından önemli birer esinlenme kaynağı olmuş, bazıları çağdaş paramasonik kurumların kökeni olarak alınmıştır.

Tarihte birbirinden ayrı pek çok şövalyelik tarikatı oluşturulmuş, bunlardan sadece birkaçı varlığını uzun süre koruyabilmiştir.

Masonluğun ilgi alanı bakımından bu tarikatlardan üçüne değinebiliriz:

1. Tapınak Şövalyeleri Tarikatı ya da kısaca Tapınakçılar (Tampliyeler);
2. Sonradan Malta Şövalyeleri ile birleşen Hastaneci Şövalyeler Tarikatı ya da kısaca Hastaneciler (Hospitaliyeler);
3. Germen Şövalyeleri Tarikatı ya da Tötonik Şövalyeler.

Ortaçağın bu şövalyelik örgütleriyle bağlantılı olmak üzere ***"Masonluk Nedir ve Nasıldır?"*** adlı kitabın 7. bölümünde verilmiş geniş bilgi var. Özellikle Tapınak Şövalyeleri üzerine ise "***Tapınakçılar, Siyonistler ve Masonlar"*** adlı üç ciltten oluşan kitabın birincisinde hayli ayrıntılı anlatımlar bulunuyor. Aslında bunların Masonluğa benzer (paramasonik) kuruluşlar ile bir ilgisi yok. Çünkü hiçbiri ezoterik bir nitelik taşımıyor. Fakat sonradan oluşmuş bu tür kuruluşlar için esinlenme kaynağı olmuşlar. Hatta 19. yüzyıl ve sonrasında ortaya çıkmış olan birçok ezoterik örgüt, bunlardan birinin çağdaş uzantısı olduğunu ileri sürmüş.

Tapınak (Mabet) Tarikatı

Şayet günümüzde Batı ülkelerindeki paramasonik kurumlar bir önem sırasına konursa, Tapınak Tarikatı (Ordre du Temple ya da Order of the Temple) belki de sonlara doğru yer alır. Ancak sahiplendiği tarihsel köken bakımından Tapınakçılar ile bağlantılı oluşu nedeniyle önce buna özetle değinmemiz uygun olur.

19 yüzyıl başlarında kurulan bu ezoterik örgüt, *"Tapınakçıların gerçek varisi"* olduğu ileri sürmüştü. Dendiğine göre Tapınak Şövalyeleri'nin son büyük üstadı Jacques de Molay, idam edilmeden kısa bir süre önce tarikatın örgütlenme ve yönetim yetkilerini içeren bir patent düzenlemiş, bunu **Jean Marc Larmenius** adlı birine vermişti.

Bu patent, sonraki yüzyıllarda elden ele aktarılmış, 22 kez el değiştirmiş, sonunda **Bernard Raymund Fabré-Palabrat**'a ulaşmıştı.

Tapınak Şövalyeleri Tarikatı'nın bildiğimiz örgütlenme ve yönetim kurallarına bakılacak olursa, böyle bir yetki belgesinin düzenlenemeyeceği, dolayısıyla sözü edilen belgenin uydurma olduğu ileri sürülebilir. Nitekim ileri sürülmüştür de… Ancak tarikatın ortadan kaldırıldığı 14. yüzyıl başlarının koşullarına bakılarak böyle bir istisnanın gerçekleşmiş olabileceği de düşünülebilir.

Nitekim bu bağlamda başka iki kişinin adından da söz edilir. Dolayısıyla böyle bir belge düzenlenmişse, bunun bir başkasına verilmiş olması da bir olasılıktır. Ancak tarikatın mutlaka yaşatılması için aynı belgenin üç ayrı kişiye birden verilmiş olması da bir diğer olasılıktır.

Tapınak Şövalyeleri Tarikatı'nın önce Fransa'da, hemen ardından diğer Avrupa ülkelerinde ve İngiltere'de ortadan kaldırıldığını biliyoruz. İki istisna var: Biri Portekiz, diğeri İskoçya… Portekiz'deki şövalyeler bir diğer ad altında daha bir süre varlıklarını sürdürdü; İskoçya'daki şövalyeler ise daha da uzun süre. Hatta Tapınak Şövalyeleri Tarikatı ile bağlantılı olarak yapılmış olan bir yanlışlık vardır; o da bu tarikatın askerî niteliğinin yanı sıra bir de ezoterik nitelik taşıdığı, dolayısıyla bir öğretiminin bulunduğu ve bunun Spekülatif Masonluğa yansımış olduğudur. Bu bağlamdaki yanlışlık "Tapınak Şövalyeleri Tarikatı" denilince, bunun 14. yüzyıl öncesindeki örgüt ile özdeşleştirilmesidir. Oysa sonrasında İskoçya'da oluşturulan örgütlenmeden söz edilirse, bunun değil yalanlanması itiraz kaldırır bir yanı bile yoktur. Çünkü bu olgu, Andrew Michael Ramsay'ın 1738 yılında kurmuş olduğu ilk mason ritinin kapsamında kendini göstermektedir.

Ancak İskoçya'daki örgüt ile bağlantılı olarak günümüze kadar gelebilmiş olan bilgiler bölük pörçüktür. Dolayısıyla tarihteki paramasonik kurumlardan söz ederken belki de öncelikle hakkında pek az bilgi bulunan bu örgütün gündeme getirilmesi gerekir.

Burada sözünü edeceğimiz örgüt ise ne yazık ki o değil.

■ ■ ■

Bernard Raymund Fabré-Palabrat, 1804 yılında, Masonluktaki Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti'nin Amerika'daki oluşumu sırasında ilk büyük komandör olan Alexandre François Auguste de Grasse-Tilly'nin Fransa'da ikinci yüksek konseyi kurması üzerine bu ritin içeriğinden esinlenerek, sekiz dereceli bir ezoterik sistem kurmuştu.

Bu sistem bir "mason riti" değildi; öyle bir iddiası da yoktu. Doğrudan Tapınak Şövalyeleri Tarikatı'nın devamı, uyanışı olduğunu ileri sürüyordu. Ancak elbette İskoçya'dakilerin değil Fransa'da ortadan kaldırılmış olanın…

Tarikatın inanç ilkeleri doğrudan "Yuhanna İncili" üzerine kuruluydu. Nitekim bundan ötürü ortaya çıkan bu yeni sistem **"Yohanizm"** (Johannisme) olarak da anıldı.

Acaba ondan ötürü mü yoksa şu sözü edilen patentin ilk sahibinin özgün ilk adının "Johannes" oluşu nedeniyle mi?... Bu sorunun yanıtı yok.

Bu tarikat, 19. yüzyılda Avrupa'da beklenildiği ölçüde ilgi görmedi. Aynı adı taşıyan birtakım başka ezoterik örgütler de kurulmuştu. Fakat Amerika'ya ulaşınca, hemen değerlendirilip Amerikanvarî bir tutumla yeniden düzenlendi.

Orada, **"Ordo Supremus Militaris Templi Hierosolymatani"** (Kudüs Tapınağı'nın Egemen Askerî Tarikatı) kısaca O.S.M.T.H. adını aldı. Derecelerin öğretimi birleştirilerek sayısı dörde indirildi.

Ardından ezoterik niteliği kaldırıldı. Toplantılarının birçoğu halka açılır olarak yapılır oldu. Dolayısıyla, Masonluğa benzer bir kurum olma niteliğini yitirdiği söylenebilir.

Literatürde bir de "**Sovereign Military Order of the Temple of Jerusalem"** kısaca S.M.O.T.J. adını taşıyan, Türkçesi O.S.M.T.H. ile tıpatıp aynı anlama gelen bir örgüt görebilirsiniz. İkisini apayrı sanmayın. Bu, aynı kurumun egemen yönetici organının adıdır.

Bu aşamada, "Tapınakçılar" konusuyla bağlantılı olmak üzere ortaya ilginç bir konu çıkıyor: Kimilerinin iddiasına göre, günümüzde Tapınakçılar dünyaya egemen, pek güçlü bir kurumdur ve bu bağlamda mason örgütleriyle de sıkı ilişkiler içindedir.

Masonluğun dünya çapındaki durumuna, bir de kendi içindeki bölünmüşlük olgusuna bakılacak olursa, böyle bir iddianın herhangi bir tutar yanı yoktur. Akla *«Acaba başka Tapınakçılardan mı söz ediliyor?»* diye bir soru gelir. Çünkü 19. yüzyıl başlarında kurulmuş olan Tapınak Tarikatı'na, bu tarikatın iddiası nedeniyle Ortaçağdaki Tapınakçılara sahip çıkan tek örgüt, sözünü ettiğimiz Amerikanvarî bir tarz verilmiş, ezoterikliğini yitirmiş kurum değildir. Başkaları da vardır.

Bu tür örgütler o kadar çok ki 2001 yılında İngiltere'de Tapınak Şövalyesi olduğunu ileri süren birkaç kişi, tüm bu çağdaş tarikatları bir araya getirebilmek amacıyla **"International Knights Templar Association"** (Uluslararası Tapınak Şövalyeleri Birliği) adlı bir örgüt bile kurmuştur. Bunun başarılı olup olmadığı ise belli değil… Buna karşılık Amerika'da kısaca O.S.M.T.H. olarak andığımız örgüt bir bildirge yayımlayarak, özgün Tapınak Şövalyeleri'nin tarihsel devamı niteliğini taşımadıklarını, sadece öğretimlerini oluştururken onlardan düşünsel bakımdan yararlanmış olduklarını duyurdu.

ROZKRUACILAR

17. yüzyılda ortaya çıkmış, Spekülatif Masonluğun doğuşunda önemli bir rol oynamış, kendi tarihçesinin ise aslında çok daha eskiye uzandığı söylenen bu ezoterik örgüt, 18. yüzyıl ortalarında kayıplara karışmış gibiydi. Hiç sesi soluğu çıkmıyordu. Günümüzdeki Rozkruacılara göre zaten öyle olması gerekiyordu. Çünkü bu tarikat, -geleneği gereği- 106 yılda bir canlanmaktaydı; kimine göre ise 108 yılda bir.

"Rozkrua", Latincedeki "Rose-croix" sözcüğünün okunuşu alınarak dilimize dönüştürülmüş biçimidir. Kimi yerde **"Rozkruva"** biçiminde yazıldığını da görebilirsiniz. Türkçedeki sözlük karşılığı "Gül-Haç" olarak verilir. Batı dillerinde genellikle hiç değiştirilmeden böylece kullanılır. Ancak bu bir tarikat adı olup üyelerinden söz edilince "Rosicrucians", "Rosicruciennes", "Rosenkreuzer" gibi terimlerle karşılaşılır. Türkçe olarak "Gül-Haçlılar" da denilebilir (nitekim denilmiştir) ama bu kez konuyla ilgisi olmayan "Haçlılar" ile karıştırılabilir. Onun için, iyisi mi "Rozkruacılar" diyelim. (Batı dillerinden dönüştürme olarak **"Rozikrusiyenler"** dendiğini de görebilirsiniz.)

■ ■ ■

1865 yılında İngiltere'de Robert Wentworth Little adlı bir kişi, **"Societas Rosicruciana in Anglia"** *(Anglia'daki Rozkrua Derneği)* adlı ezoterik nitelikli bir dernek kurmuştu. Böylece, ona göre sözü edilen canlanmanın ikincisini sağlamıştı. Örgütün 9 dereceli bir öğretimi vardı. Üye sayısı da 144 kişiyle sınırlandırılmıştı.

«Neden 144? Bunun bir gerekçesi var mı?» diye sorabilirsiniz.

Johann Valentin Andreä'nin ***"Fama Fraternitatis"*** diye özetlenen ve bu tarikatın 17. yüzyıldaki özgün kuruluşunu anlatan kitabında geçtiğine göre, örgütün sadece 8 üyesi olacaktı. Ancak onun dereceleri yoktu. 19. yüzyılda canlandırıldığı ileri sürülen tarikatın ise 9 derecesi vardı. 9 x 8 = 72; ikinci canlanışta üye sayısının iki katına çıkması öngörüldüğünden, 72 x 2 = 144.

Bu örgütün ABD ve Kanada'da da kollarının oluşturulmasına başlanınca, iş Tapınak Şövalyeleri Tarikatı'nda olduğu gibi bambaşka bir biçim aldı. Nitekim bu tarikat da hayli değişime uğratılıp Amerikanvarîleştirildi. Elbette şu üye sayısı sınırlaması da göz ardı edilip gitti.

Birbirine benzer ama birbirinden ayrı yönlerde gerçekleşen bu değişimden iki ayrı örgüt doğdu. Bunlardan biri kısaca A.M.O.R.C. olarak anılan **"Ancient and Mystical Order of Rosae Crucis"** *(Gül-Haç'ın Antik ve Gizemci Tarikatı)*, diğeri ise **"The Hermetic Order of the Golden Dawn"** *(Hermetik Altın Şafak Tarikatı)* adını kullandı.

Altın Şafak Tarikatı'nın Amerika'ya geçip farklılaşmasından önce Avrupa'da kısaca O.T.O. diye anılan **"Ordo Templi Orientis"** *(Doğu Tapınağı Tarikatı)* adlı bir diğer ezoterik örgüt ile yakın bağlantısı olduğunu da belirtmeliyiz.

Ancak ünlü Okültist Aleister Crowley'in ürünü olan bu tarikatın Tapınakçılar ile bağlantısı yoktu. Çalışmaları, baştan sona Okültizm üzerine kurulmuştu. Nitekim Altın Şafak Tarikatı'nın da tümüyle okült nitelikli bir öğretisi vardır.

Avrupa'da Rozkruacılık tek elde kalmamıştı. Avusturya asıllı Karl Kellner de 1895 yılında **"Doğu Tapınağı Tarikatı"** adı altında bir diğer Rozkrua örgütü kurmuştu. O sırada aynı zamanda Masonluktaki Memfis-Mizraim Riti'nin ileri gelenlerinden Theodor Reuss, bu tarikatı hayli geliştirmişti. İngiltere'deki gelişimini yine Aleister Crowley sağlamış ama bu ünlü Okültist hiçbir yerde dikiş tutturamadığından bu tarikatı da terk edip gitmişti. İkinci Dünya Savaşı sırasında bu örgüt de diğer birçokları gibi Amerika'ya taşındı.

■ ■ ■

1888 yılında kurulmuş olan Altın Şafak Tarikatı, 10 dereceli bir öğretimi korumakla birlikte, 1937 yılında ezoterik niteliğini kaldırıldı. Örgütsel çalışmayı da bırakıp ilginç bir uygulamaya girişti. Şöyle: Bu tarikatın öğretimi topluca satın alınabiliyor. İsteyen, kitapta yazılı olan yöntemi izleyerek ritüelleri kendi başına evinde uyguluyor. Bir diğer deyişle kendi inisiyasyonunu kendisi gerçekleştiriyor.

Belki de *«Hiç öyle şey olur mu?»* diyebilir hatta *« İnisiyasyonda inisiye olanın yanı sıra en azından bir de inisiye eden ya da inisiyasyona kendi birikimiyle yön veren olması gerekmez mi?»* diye bir karşı çıkışta bulunabilirsiniz.

Klasik düşünüş, tanımlama, betimleme ve uygulamada öyle. Fakat onlar da yaptıklarını ve yaptırdıklarını, bunun olduğunu söylüyor. Örgütün adının başına sıfat olarak bir de "hermetik" koymuşlar ama bunun Hermetizm ile ne denli bağlantısı olduğu da elbette sorgulanabilir.

Artık bir "ezoterik tarikat" olarak bile nitelenmesi zor olan Altın Şafak sisteminin on derecesi vardır. Bunların öğretisi, başta Hermetizm olmak üzere çeşitli eski ekollerden, başta Kabala olmak üzere birçok gizemci (mistik) inanç sistemi ile Doğu kökenli birtakım meditasyon yöntemlerinden oluşur. Çoğu alşimistlerden, Okültizmden, Rozkruacılardan ve Masonluktan çeşitli alıntılarla beslenmiştir.

■ ■ ■

Beri yanda "Ancient Mystical Order of Rosae-Crucis" (Gül-Haçın Eski Mistik Tarikatı), kısaca **A.M.O.R.C.** olarak anılan Rozkrua Tarikatı'nın da buna benzer bir yöntemi var.

En son yapılan değişikliklerle bu tarikatın derece sayısı 12 olarak düzenlenmiş durumda. Bunların ilk üçü, yazılı iletişimle alınabiliyor. Tarikata üye olan kişi her bir derece üzerinde sırayla bir çalışma hazırlıyor. Çalışması başarılı bulunursa bir üst dereceye geçiriliyor. Böylece ilk aşamalarda edinilmesi gereken temel bilgiler bakımından kolaylık sağlanmış oluyor.

Günümüzde merkezi Amerika Birleşik Devletleri'nde olan bu çağdaş Rozkrua örgütünün temel felsefesi şöyle özetlenebilir:

"İnsanın benliğinde uyuşuk kalan güçler vardır. Oysa insan, çok şey yapabilecek ve başarabilecek yetenektedir. Buyrultularını olumlu bir şekilde geliştirip uygun olarak kullanabilenler, bu güçlerini uyarabilir ve yararlı bir doğrultuda değerlendirebilir. Bunu gerçekleştirebilmek için de, düzenli ve disiplinli bir yaşam tarzı, inançlı ve bilinçli bir çalışma gereklidir."

Bu kurum oluşturulurken amaç ve ilkeleri şöyle belirlenmiştir:

- Yaşamın gizemlerini ve sorunlarını çözümlemek için çalışmak;
- Doğanın gizemlerini araştırarak, gerçekleri ortaya çıkarmak;
- Kabala üzerine kurulu felsefe sistemlerini incelemek;
- Hermetizmi ve bununla ilgili kurumları incelemek;
- Eski çağlardan kalma olup, bilim, sanat, edebiyat ve felsefeye ışık tutmuş olan simgecilik (sembolizm) ile yakından ilgilenmek.

Rozkruacıların, geleneksel olarak, her 120 yılda bir canlanması öngörülmüştür. (Bu bağlamda farklı benimseyişler olduğunu görüyoruz.) Nitekim 17'nci yüzyıl ortalarında etkinliğe geçen Rozkrua Tarikatı'nın bundan 60 yıl kadar sonra ilgi yitirdiği, adından pek söz edilmez olduğu görülür.

Kimilerine göre bunun nedeni o sıralarda Spekülatif Masonluğun örgütlenmiş olmasıdır; Rozkruacılara göre ise "öyle olması gerektiği" içindir.

Rozkruacıların çalışma birimlerinden her biri "kolej" adını taşır. Ancak, ilk üç derece için bir kolejin toplantılarına düzenli olarak katılma zorunluluğu yoktur. 9. ve sonuncu derece, aynı zamanda bir kolej başkanının görev unvanıdır. Tarikatın kolej başkanlarından kurulu olan egemen yönetici organına "yüksek konsey" denir. Yüksek konseyin başkanı, görevini yaşam boyu sürdürmek üzere seçilir ve "Magus" olarak anılır.

DOĞU YILDIZI ÖRGÜTÜ

İngilizcedeki adı **"Order of the Eastern Star"** olan bu paramasonik örgüt sadece kadınlar içindir. Masonluğa benzerliği bakımından diğer tüm kuruluşlar arasında en ön sırayı alır. Amerika Birleşik Devletleri'nde pek yaygındır. Başka ülkelerde de kolları, dünyada toplam üç milyon dolayında üyesi olduğu bilinmektedir. (2018)

Bu örgütün temeli, 18. yüzyıl ortalarında Avrupa'daki "üvey localar" (Loges d'Adoption) oluşumuna dayanır. Yalnızca erkeklerin mason olabileceğini kesin bir kural olarak savunan mason kuruluşlarınca, kadınları da Masonluğa kabul eden bir sistemi uygulayan localara verilmiş bir genel nitelik olan üvey localaların öyküsü ise özetle şöyledir:

1830'lu yıllarda Fransa'da kadınları da üyeliğe kabul eden birtakım ezoterik örgütler kurulmuş ve bunlar mason localarının yöntemlerine benzer şekilde çalışmıştı. Ancak bu örgütlerin mason localarınca korunmuş ya da desteklenmiş olduğuna ilişkin herhangi bir kanıt yoktur. O dönemde kurularak çalışmış olan örgüt ve birimler de daha çok paramasonik bir nitelik taşımıştı. (Onlara ayrıca değinmek gerekecektir.)

Fransa'daki masonların eşleri, bu örgütlerin üyelerinin çoğunluğunu oluşturuyor ama bununla yetinmeyerek ille doğrudan Masonluğa girmek istiyor, bunun için de kocalarına baskı yapıyorlardı.

Kadınları da üyeliğe kabul ederek bir mason locasının ritüel ve çalışma şeklini olduğunca uygulamış olduğu bilinen ilk loca 1760 yılında Paris'te Bernouville kontu tarafından kurulmuştu. Bu locaların etkin bir şekilde çalışmaya başlaması ise, 1774 yılında, öteden beri Fransa'nın en büyük mason örgütü olan Fransa Büyük Doğusu (Grand Orient de France) tarafından bu locaların koruması ve denetimi altına almasıyla başlamıştı. Bourbon düşesi, birçok soylu hanımın da kendisine yardımcı olmasıyla, bu locaların büyük bir gelişim içine girmesini sağlamıştı. İşte bu localara "üvey localar" denmişti. Büyük Fransız Devrimi sırasında diğer birçok örgütle birlikte ortadan kalkan üvey localar, Fransa'dan başka ülkelerde ya doğrudan doğruya kadınların ya da hem kadın hem erkeklerin birlikte üye oldukları birçok paramasonik örgütün kuruluşunda esin kaynağı olmuştu.

Fransa'daki üvey locaların 1805 yılında İmparatoriçe Josephine'in önderliğinde yeniden canlandığı görülür. Ancak 19. yüzyılın ilk yarısında bu localar pek bir varlık gösterememiş, 1870 yılından sonra "dünyadaki en ünlü kadın mason" niteliğini kazanmış Maria Déraismes'in çabalarıyla büyük bir atılım göstermiştir. Déraismes, bu locaları "üveylik"ten kurtararak bağımsızlaştırmayı başarmıştır. Ancak sonradan kadınların da mason olabileceğinin kanıtlanmasına çalışılan ve uygulanması da gerçekleştirilen Fransa'da, 20. yüzyıla gelindiğinde "üvey loca" kavramı tümüyle ortadan kalkmıştır.

Masonluk 18. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde yaygınlaştıktan sonra, Avrupa'daki "üvey localar" modelinin bu ülkede de uygulanmasına geçildi ama kadınların mason olmasına sıcak bakılmadığı için bu model tutmadı. Kadınların Masonluğa alınamadıkları fakat girmek için çok ısrar etmeleri, evli olanlar bu bağlamda 18. yüzyıldı Avrupa'da olduğu gibi kocaları üzerinde baskı kurması sonucunda, masonlar dayanamayıp, eşleri başta olmak üzere hanımlar için Avrupa'dakinden daha gelişmiş bir sistem oluşturmaya yöneldi. Bu düşünce, Amerikalı masonların Masonluğa çok benzer bir diğer ezoterik örgüt kurmasına yol açtı.

Doğu Yıldızı Örgütü, 1850 yılında Masonluktaki önemli araştırmacı yazarlardan Rob Morris tarafından kurulmuştu. Toplam beş dereceli olarak oluşturulmuştu. Bu derecelerin her birindeki öğretim bakımından belli konulara ağırlık verilmişti. Örgütlenme sisteminde, en küçük ve kendi iç yönetiminde özerk olan birimlere Masonluktaki gibi "loca" dendi. Locaların bir araya gelmesiyle oluşan federatif nitelikli örgüte "bölge şapitri" *(district chapter)* adı verildi. Bölge şapitrlerinin ülke ya da eyalet çapında bir araya gelmesiyle de Masonluktaki büyük locanın karşılığı olan "büyük şapitr" *(grand chapter)* kurulmuş oldu. (Bunları geçmiş zaman kipinde anlattık ama günümüzdeki sistem de aynen böyledir.)

Bu örgütün her bir derecesi, Hıristiyanlıktaki beş azizenin karşılığı olarak nitelenir ve onların adlarıyla anılır. Electa, Adah, Martha, Ruth, Ester.

Doğu Yıldızı Örgütü öyle çok tutuldu ki çok kısa süre içinde Amerika Birleşik Devletleri'nin hemen her eyaletinde ayrı bir bölge şapitri kuruldu. Bunların hepsi ülkenin başkentinin bulunduğu Washington D.C. eyaletindeki Büyük Şapitr'e bağlandı.

Örgütün çalışma yöntemi Masonluktaki yöntemin aşağı yukarı aynısıdır. Sadece öğretim kapsamı farklıdır; mason ritlerinin öğretim kapsamının farklı olduğu gibi… Beşinci dereceyi alan bir hanım, bir locanın **"matron"** olarak anılan başkanlığına seçilme ve locasını bağlı olduğu bölge şapitrinde temsil etme hakkını elde eder.

Ancak işin içine erkekler de karışmış, örgütü kadınların eline terk etmemişlerdir. Her locanın bir de erkek olan eş başkanı vardır: Ona da **"patron"** denir. Böylece her bölge şapitrinin de biri erkek mason biri kadın olmak üzere iki başkanı vardır. Kadın başkana "büyük matron", erkeğe "büyük patron" denir. (Buradaki patron, "sahip" ya da "işveren" değil, "destekleyen" anlamına gelir.)

Doğu Yıldızı Örgütü'nün Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yaygınlaşması ve güç kazanması, bu ülkede kadın mason localarının oluşturulmasını artık gereksiz kılmıştır. Adında ve uygulamalarında Masonluğa değinilmese de bir kadın Masonluğa girmek mi istiyor, «Buyurun, eşdeğer nitelikte Doğu Yıldızı var.» denir. Zaten çoğu yerde mason locaları ile doğu yıldızı locaları âdeta iç içedir. Özellikle topluma dönük birçok çalışmayı paylaşır hatta ortak etkinliklerde bulunurlar. Elbette bu bağlamda bilmemiz gereken bir şey var: Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Masonluk, ülkemizdekinden hatta dünyanın diğer birçok yerindekinden hayli farklı özellikler taşır. Bu farkı özetle şöyle belirtebiliriz: Sosyal nitelikli etkinlikler, mabetlerdeki ritüelik uygulamalardan da düşünsel çalışmalardan da öncelikli tutulur.

Gençlerin Paramasonik Örgütleri

Amerikalıların indinde Doğu Yıldızı Örgütü öyle önemli bir yer edinmişti ki genç kızların da ileride bu örgütün üyesi olmak üzere yetiştirilmesi öngörüldü. Bu amaçla 1922 yılında **"Order of the Rainbow for Girls"** *(Gök Kuşağı Kızlar Örgütü)* adlı, tek dereceli bir yan kurum oluşturuldu. Bu da yetmedi; aynı işlevi yerine getirmek üzere **"Job's Daughters"** *(Eyüb'ün Kızları)* adlı bir diğer örgüt daha kuruldu.

■ ■ ■

Amerika Birleşik Devletleri'nde böyle bir örgüt, gelecekte Masonluğa girmesi umulan genç erkekler için de **"Order of De Molay"** *(De Molay Tarikatı)* adı altında kuruldu. "De Molay" Tapınak Şövalyeleri'nin 14. yüzyıldaki son büyük üstadıdır. Örgütün adının böyle konuluşunun gerekçesi, "İleride Masonluğa girmesi söz konusu gençlere, şövalyelik erdemlerinin şimdiden aşılanması" diyerek belirtilir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde beyaz ve siyah masonların gerek locaları gerekse locaların oluşturduğu büyük localar birbirlerinden ayrı. Siyah masonlar da kendi gençlerinin Masonluğa hazırlanmaları için bir benzer örgüt kurmuş ve buna **"The Order of the Knights of Pytagoras"** *(Pitagor Şövalyeleri Örgütü)* adını vermişler.

Amaranth Örgütü

Doğu Yıldızı Örgütü'nün bir benzeri de 19. yüzyılın sonlarına doğru kurulmuş olup, **"Order of the Amaranth"** adını taşır. (Amaranth, pek çok türü olan bir çiçekli bitkidir.)

Ancak bunun örgütlenme ve üye kabul yöntemi farklıdır. Öncelikle "üstat" derecesindeki masonların katılması öngörülür. Onlara ek olarak eşleri, anneleri, yetişkin kız kardeşleri ve kız çocukları alınır. Mason olmayan erkekler bu örgüte kabul edilmez.

SHRINER ÖRGÜTÜ

Amerika Birleşik Devletleri'nde hayli yaygın ve ünlü kurumlardan biri, daha önce değinmiş olduğumuz Shriner Örgütü'dür. Tam adı **"Ancient and Arabic Order of Nobles of the Mystic Shrine"** *(Gizemci Türbe Soylularının Eski Arap Tarikatı)* olup, çoğu yerde. A.A.O.N.M.S. biçiminde kısaltılarak yazılır.

Aslında bu örgütü "Masonluğa benzer bir kuruluş" saymak pek doğru olmaz ama Masonluk ile doğrudan bağlantılı olduğu ve önemi nedeniyle ona da yer vermek gerektiği düşünüldü. Söz konusu bağlantı ise âdeta *"kendi kendine gelin güvey olmak"* gibi bir şeydir. Çünkü bu örgütün Masonluk ile bir bağlantısı varsa da mason kuruluşlarının bu örgütle bağlantısı yoktur. Şöyle ki bu örgüte üye olabilmek için Masonlukta "üstat" derecesini almak gereklidir.

Ancak bu dediğimiz pek yakın tarihte, 21. yüzyıl başında yapılmış bir değişiklik… Daha önce ise Masonlukta ya Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti'nin 32. derecesini ya da York Riti'nin en son yani "Tapınak Şövalyesi" *(Knight Templar)* derecesini almış bulunmak zorunluydu. Öyle olunca, Amerika'da Masonluğun nasıl işlediğini bilmeyen bir kimsenin şöyle düşünmesi doğaldı: *«Ölme eşeğim ölme!... Bu kim bilir kaç yıl alır.»*

Hiç de öyle zor ve uzun değildi... Amerika Birleşik Devletleri'nde birçokları Masonluğa bir basamak taşı gibi görür. Birçok kimse, sırf bir Shriner olabilmek için Masonluğa girer. Eğer öyle uzun boylu bir iş olsaydı hiç kimse buna yanaşmazdı.

Değerli araştırmacı-gazeteci-yazarlarımızdan biri olan İlhami Soysal, Masonluk konusunu da işlemiş ve bu konuda kapsamlı bir kitap yazmıştı. (Bu konuyu Türkiye'de Masonluğa karşıt girişimlerin incelendiği bir diğer yazıda okuyabilirsiniz.) İlhami Soysal, kitabının asal bölümünü şöyle bir tümceyle bitirmişti: *"Hasılı, Masonluk parayı verenin düdüğü çaldığı yerdir; ötesi lâftır."*

Bu söz ne Türkiye'de ne de dünyanın çoğu yerinde geçerlidir. Fakat Amerika Birleşik Devletleri bakımından böyle denilmesinin bir haklılığı vardır.

Pek ender istisnaları olmakla birlikte, çoğu ülkelerde masonlar üyesi oldukları mason kuruluşuna düzenli bir yıllık ödenti verir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise ödenti konusu da Amerikanlaştırılmıştır. İsteyen öyle ödemeyi sürdürür hatta masonlardan birçoğu yaşamı boyunca geçerli olmak üzere bunu kredi kartına bağlatır. Bir başka olanak ise tek bir kerede belli tutarda toplu bir ödeme yaparak yaşamı boyunca vereceği tüm ödenti yükümlülüklerini baştan kapatmaktır. Elbette bu sadece "yıllık ödenti" için geçerlidir.

Bir de Masonluğa girildikten sonra her bir dereceyi alışımızda ödenmesi gereken bedeller vardır. Bu, dünyanın her yerinde, her mason örgütünde söz konusudur.

Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulamada fark şu noktadadır:

Çırak derecesini aldıktan sonra, kalfalığa geçiş ve üstatlığa yükselme işlemleri birbiri ardınca hayli kısa bir süre içinde, en geç bir yılda gerçekleşebilir. Bundan sonraki derecelerin tümünün alınışı ise, bir ay gibi hatta daha kısa bir süreye sığdırılabilir; yeter ki tüm dereceler için gerekli olan ödemeleri topluca yapmaya gönüllü olalım ve bu olanağımız bulunsun.

Elbette kredi kartı ile taksitlendirme de geçerli.

Eğer bir mason Shriner Örgütü'ne girmeyi hedefliyorsa, buna seve seve katlanır. Önceki uygulamaya göre bu tüm dereceler için söz konusuydu. Kuşkusuz o derecelerin hepsini tek bir kerede almak gerekmezdi. İsteyen birer birer, isteyen belli gruplar halinde aşamalı olarak alırdı.

Bu noktada elbette şöyle bir soru beklenir: *«Shriner Örgütü bambaşka bir kuruluş değil mi?... Ya bir mason sırf bu amaçla dünya kadar para ödeyip en yüksek dereceye geldikten sonra o kuruluşa kabul edilmeyecek olursa?... Bu nasıl güvenceye bağlanırdı?»*

Kuramsal olarak düşünülecek olursa, elbette bu işin bir garantisi yoktu. Fakat pratikte bu önceden ayarlanmış olurdu. O kişinin Masonluğa aslında "mason" olmak için değil Shriner Örgütü'ne katılmak üzere girdiği önceden bilinirdi. Zaten Shriner Örgütü'ne girmek için gerekli başvuruyu yapmış, kendisine bu yöntemi izlemesi gerektiği resmen bildirilmiş olurdu. Hiçbir aksilik çıkmaz, aksama olmazdı. Olmuşsa da bugüne dek duyulmaması sağlanmıştır.

Masonluğa öncelik verilerek ortaya konulması beklenen bir diğer soru: *«Bu uygulamaya mason locaları ve büyük localar nasıl razı olur? Bir adayın, sırf Shriner olabilmek için Masonluğa girmek istediği önceden biliniyorsa, nasıl olur da kabul edilir?»*

Buna *"danışıklı dövüş"* diyecek olursak hem yanlış olur hem Masonlukta sadece Avrupa ve diğer kıtalarda bilinen yöntemleri, Masonluğu Amerikalılardan farklı görenlerin anlayışını geçerli sayıp, Amerikalıların genel tutum ve uygulamaları göz ardı edilerek onlar bundan ötürü kusurlu bulunursa haksızlık edilmiş olur. Bir diğer deyişle, Amerikalılara göre bir kişinin Shriner olabilmek için Masonluğa girmesi hiç de yadırganacak bir şey değildir. Çünkü Shrinerlik, toplumun ve insanlığın yararı bakımından Masonluktan daha önemlidir. Masonluk, böylece Shriner Örgütü'nün amaçlarına ve girişimlerine katkıda bulunarak onur kazanır.

Üstelik söz konusu mason, bu arada Masonluğun öğretimini de az buçuk edinmiş olur. Bir de şunu düşünün: Bir adayı Masonluğa kabul etmek için onun hakkında soruşturma yapacak ve sonra karar verecek olanların birçoğu da zaten Shriner Örgütü'ne üyedir.

Shriner Örgütü'nün Özellikleri

Bu örgüt 1872 yılında Walter Millard Fleming adlı bir masonun önderliğinde kurulmuştu. Amacı şöyle açıklanmıştı: *"Masonların üye olduğu ama Masonluktan farklı, sosyal ilişkileri öncelikli tutan bir kardeşlik kurumu oluşturmak"…*

Amacı böyle olunca, örgüte girişte uygulanan törenin kapsamındaki öğretim de tek dereceli olarak düzenlenmişti.

Örgütün adı, giriş töreninin bir Avrupa Bektaşî tarikatının ritüelinden esinlenilerek düzenlenmiş olmasından ileri gelir. Ritüelik giyimleri Arapları çağrıştırır. Her birinin kendine özgü koyu kırmızı bir fesi vardır. Masonluktaki localara benzer her Shriner biriminin toplantılarını yaptığı mabede bir İslâm ülkesinin kent ya da kasabasının adı verilir. Nitekim en eski mabedin adı Mekke'dir.

Her üye, "soylu" anlamına gelen **"noble"** sıfatıyla anılır.

Herhangi bir mabedin yöneticilerine topluca **"divan"** denir. Bir divan başkanı, yönetimsel bakımdan "hükümdar" anlamına gelen **"potentate"** unvanını taşır ama bir tören yapılacağı zaman **"Chief Rabban"** *(Başrabban)* olarak anılır.

Örgütün en yetkili organı, tüm mabetlerin delegelerinin katılımıyla oluşur ve **"Imperial Council"** *(Emperyal Konsey)* adını taşır; yönetim kurulu "Emperyal Divan", başkanı "Emperyal Hükümdar" olarak anılır.

Aklınıza şöyle bir soru mu geliyor: *«Yani bu Shriner Örgütü açıkça emperyalist bir kuruluş mu?»*

Hayır. Bir sıfat olarak "imperial" karşılığında Türkçede "emperyal" denilince böyle bir izlenim doğabiliyor. Bu geçmişte olduğu gibi bazı güçlü ülkelerin takındığı, kendilerine göre gerekli fakat az gelişmiş ülkelere göre haksız bir ekonomik-politik tutumdan kaynaklanıyor.

Oysa Masonluk gibi ya da Masonluk ile bağlantılı bir başka bakımdan böyle bir ön yargılı düşünceden sıyrılmak gerekiyor. Elbette bu sözcük etimolojik bakımdan "imparator" ile bağlantılı; bu yadsınamaz ama şunu da göz önünde tutalım:

18. yüzyıl ortalarında Masonlukta Yetkinleşme Riti (Rite de Perfection) adı verilmiş bir mason ritinin egemen yönetici organı "Doğu ve Batı İmparatorları Konseyi", kısaca "İmparatorlar Konseyi" olarak anılırdı. Dolayısıyla bu terimi ekonomik-politik nitelikli bir anlamda değil bir güç odağı anlamında değerlendirmek gerekir. İngilizcedeki "imperial" teriminin dilimizdeki karşılığını "görkemli" (muhteşem) olarak almak daha doğru olur. Tıpkı "royal" sıfatını ille de "kralî" olarak değil "şahane" anlamında değerlendirmek gibi…

Uzun bir açıklama oldu ama böyle bir olası soru üzerine gerekliydi. Nitekim az sonra Shriner Örgütü'nün üyelerine farklı bir sosyal ortam oluşturmasının ötesinde çok önemli ve kutlanası çalışmalarda bulunduğunu göreceğiz. Öyle ki *«Ülkemizde niçin Shriner Örgütü yok? Masonluk olmasa da olur ama bu mutlaka olmalı.»* diyesiniz gelebilir.

Shriner Örgütü'nün İşlevi

Bu örgütün asıl önemi, yürütmekte olduğu iyilik işlerinden ileri gelir. Bu girişim 1888 yılında Florida'daki bir sel afetinden sonra evsiz barksız kalan yurttaşlara el uzatmakla başlamıştır. Sonra, özellikle çocuk felci geçirmiş olan sakat çocuklar için bir **"Shriner Hastanesi"** kurulmuştur. İlk hastaneyi diğerleri izlemiştir. Giderek bir hastaneler zinciri oluşmuş, bunların yönetimi için bir vakıf kurulmuştur.

Shrinerler ortopedik sorunlarla ilgilenmekle kalmamış, yanık olayları için enstitüler kurmaya girişmiş, ardından kalıtımsal (genetik) bozuklukların çözümü için yapılan tıbbî araştırmaları desteklemeye yönelmiştir.

Günümüzde Shriner vakfının yönetiminde 18 ortopedi hastanesi ve tedavi hizmeti veren 4 yanık enstitüsü bulunmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Shriner Örgütü'nün üyesi olmak işte bu nedenle imrenilen bir ayrıcalıktır. Çoğu Amerikalı, Shriner olmaya can atar çünkü bu, ona sosyal çevresinde bir onursallık kazandırır. Bu onursallığı elde edince, önünde birçok kapı açılır hatta kapalı kapı kalmaz.

Günümüzde Amerika'da Masonluğa karşıt (antimasonik) girişimler vardır. Buna karşın, çoğu çevrede Masonluk saygın bir kurum olarak tanınır; masonlar da saygın tutulan kişilerdir. Fakat Shriner Örgütü ve Shrinerler masonlardan çok daha saygındır çünkü açık ve somut olarak gerçekleştirdikleri olumlu hizmetleri, yapıtları vardır. Masonluğu kuşku ile karşılayan hatta karşıt girişimlerde bulunanlar, bir Shrinerin öncelikle mason olması gerektiğini ya bilmez ya da göz ardı eder.

Sosyal yardım konusu Amerikan toplumunda öyle önemsenir ve öyle değerli tutulur ki, Shrinerlerin böyle gözde olduğunu izleyen ve Masonluğu sadece "Masonluk" olarak görmek isteyen, ancak toplum içinde saygınlığını korumak gereğini duyan birçok mason kuruluşu da bu gibi etkinliklere girişmiştir. Ancak orası Amerika bile olsa bu gibi etkinliklerin finansal yönü zorluk çıkarır. Çoğu büyük localar zaten bu nedenle bir "şirket" statüsünde örgütlenmiştir.

Nil'in Kızları ve Shriner Kulüpleri

Amerika Birleşik Devletleri'nde kadınlar mason olamadığı için Shriner Örgütü'ne giremez.

Oysa Amerikalılar sosyal yardım içerikli etkinliklerinde kadınların da yer almasını ister.

Shrinerler, başta eşlerinin üye olabileceği **"Daughters of the Nile"** *(Nil'in Kızları)* adlı bir diğer örgüt kurmuştur.

Her Shriner mabedinin bulunduğu yerde mutlaka bir de "Shriner kulübü" kurulur. Mabette sadece yeni bir üye alınışıyla bağlantılı yönetimsel ve ritüelik çalışmalar yapılır. Hastanelere gelir sağlayabilmek amacıyla düzenlenen çeşitli sosyal etkinlikler ise kulüplerde yürütülür. Nil'in Kızları Örgütü'nün üyeleri de kulüplerdeki çalışmalara etkin olarak katılır.

Jesterler

Shrinerlerin yoğun bir biçimde iyilik işlerine girişmesi, bu örgütün kuruluşu sırasındaki özgün amacı yani hoşça vakit geçirmek üzere sosyal bir ortamda bir araya gelmeyi hemen hemen ortadan kaldırmıştı.

Bunu sürdürmek isteyen bir grup Shriner, 1917 yılında **"Noble Order of Jesters"** (Soylu Jesterler Örgütü) adı altında bir diğer örgüt kurmuştur.

Bu bir paramasonik örgüt değildir ama Shrninerler ile bağlantılı olduğu için burada değinilmesi uygun bulundu.

A. E. O. N. M. S.

Amerika Birleşik Devletleri'nde siyah ırktan olan masonlar beyazlardan ayrı tutulur ve Shriner olamazlar. Oysa onlar da Shrinerler gibi etkinliklerde bulunmak istemiştir.

Bu nedenle de, -beyazların ırk ayırımcılığı edişini gideremedikleri için- kendilerine özgü ayrı bir örgüt kurmuş, buna **Ancient Egyptian Order of Nobles of the Mystic Shrine"** *(Gizemci Türbe Soylularının Antik Mısır Tarikatı)* adını vermişlerdir.

Bu ülkede siyahî masonların önderi olan "Prince Hall" adlı masonun adını yaşatarak, kendilerine "Prince Hall Shriners" demişlerdir.

Prince Hall Shrinerlerinin beyazlara oranla daha çağdaş bir tutum benimsemiş olduğu söylenebilir. bu örgüte sadece masonları değil eşlerini, kız-erkek ayırımı yapmadan çocuklarını hatta mason olmayan yakın dostlarını bile almaktadırlar.

Kolomb Şövalyeleri Örgütü

Amerika Birleşik Devletleri'nde masonların kurmuş olduğu sosyal nitelikli ve çeşitli iyilik işlerine yönelmiş sayısız kurum vardır ama bunların büyük çoğunluğu "paramasonik" değil, sıradan birer dernek ya da bir başka kuruluştur. Nitekim Shriner Örgütü'nün bile paramasonik olarak nitelenmesi hayli zordur.

Ancak Kolomb Şövalyeleri Örgütü *(Order of the Knights of Columbus)* hepsinden farklıdır. 1882 yılında 4 dereceli bir ezoterik örgüt olarak oluşturulmuştur. İyilik işlerinin yanı sıra, eğitim hizmetlerine, ayrıca gerek dinsel gerek bilimsel çalışmalara destek verir. Sessiz sedasız çalışan bu örgütün bir milyon kadar üyesi olduğu söylenmektedir.

AMERİKADAKİ DİĞER BAZI ÖRGÜTLER

Amerika Birleşik Devletleri'nde o kadar çok sayıda paramasonik örgüt var ki, insan bunların hangisinden söz edeceğini şaşırıyor. Bunlardan bazılarının Kanada ve Avustralya'da hatta bazı Avrupa ve Afrika ülkelerinde bile kolları görülüyor.

Eski Toltec Riti

1904 yılında Kansas eyaletinin başkenti Topeka'da kurulmuş olan bu sisteme, yüksek dereceli masonlar ile eşleri, yetişkin kızları ve kız kardeşleri kabul edilir. Adı geçen **Toltec**, bir zamanlar Mayalar ile de yakın ilişkileri olan bir Kuzey Meksika Kızılderili toplumudur.

Yıllar içinde üye sayısı bir türlü artmayan Eski Toltec Riti, 2017 yılında Amerika Birleşik Devletleri Ritlerinin Büyük Koleji ne dahil edilmiş, böylece bir "masonik kimlik" edinmiştir.

Mottosunda yer alan ve tümü V harfi ile başlayan **"Vi Veri Veniversum Vivus Vici"** sözü "Gerçeğin gücüyle, yaşarken evreni fethettim" anlamına gelen modern bir Latince deyimdir.

Grotto

1890 yılında LeRoy Fairchild adlı bir masonun önderliğinde kurulmuş olan bu örgütün tam adı şöyledir: **The Mystic Order Veiled Prophets of the Enchanted Realm** (Büyülü Diyarın Peygamberlerini Gizlemiş Gizemci Tarikatı).

Grotto, aslında bu tarikat ya da sistemin, bir "loca" gibi çalışan birimlerinin adıdır. Üyeleri, üstat derecesindeki masonlardan seçilerek alınır. Tek dereceli bir çalışma yapar.

Tarikatın öğretisinin oluşturulmasında, özellikle 8'inci yüzyılda İran ve dolaylarında yaygın olan dinsel inançlardan esinlenilmiştir. Eski Mısır'ın ünlü "Ölüler Kitabı" bu tarikatın öğretilerinin temel kaynaklarından birini oluşturur. Ancak ritüelik çalışma ve öğretiden çok daha önemli tutulan şey, üyelerinin arasından sıkı bir "kardeşlik" oluşturmaktır.

Kudüs'ün Ak Türbesi Tarikatı

1894 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Illinois eyaletinde (Chicago'da) "Order of the White Shrine of Jerusalem" adı altında kurulmuş olan bu tarikatın amacı, özgün Hıristiyanlığı korumaktır. Kuruluşun erkek ve kadın üyelerinin önce Doğu Yıldızı (Eastern Star) Örgütü üyesi olması gerekmektedir. Masonluk ve masonlarla doğrudan bağlantısı yoktur.

Kioslular Örgütü

1910 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde "Ancient Egyptian Order of Sciots" (Kiosluların Eski Mısır Tarikatı) adı altında kurulmuş olan bu paramasonik örgüt, doğrudan "masonik" olduğu iddiasıyla üyeleri arasındaki dayanışma ve yardımlaşmayı geliştirmeyi öngörür.

Bu örgüte üye olabilmek için üstat derecesinde mason olmak gereklidir. Öğretilerinin kapsamından simgelerin çoğunu özellikle Eski Mısır'dan almış olup, "Piramit" olarak anılan birimlerinin başkanlarına "Toparch" örgütün genel başkanına da "Firavun" denir. Üyeler, Şreynerlere benzer bir şekilde, örgüte özgü birer siyah fes giyer.

Quetzalcoatl Örgütü

Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Meksika'da etkinlik gösteren, 1945 yılında kurulmuş olan bu yeni paramasonik örgütün öğretimi bir Aztek efsanesi üzerine yerleştirilmiştir. Çalışma birimlerinin her biri "tapınak" anlamına gelen "Teocalli", üyeleri de "tapınak yapımcıları" anlamına gelen "Coates" olarak anılır.

Quetzalcoatl, bir Aztek efsanesine göre çok değerli bir tüylü yılandır; bu ise "en bilge adam" kavramının simgesi olarak yorumlanır.

Bu örgüt, kerdi ezoterik çalışmalarının yanı sıra Shriner hastanelerine de destek vermektedir.

Taş Kesiciler Tarikatı

1905 yılında Amerika'da "Order of the Stone Cutters" adı altında kurulmuş olduğu söylenen bu örgüt, Masonluğun tarihsel kökeninde "taş masonları" anlamına gelen bir terim geçmiş olduğu için, böyle anılmaktadır. Ancak bu örgüte ilişkin hemen hiç bilgi yoktur ve bunun gerçekten var olup olmadığı tartışmalıdır. Kimilerine göre bu sadece bir öykü hatta masaldır.

Yeni Haçlılar

Merkezi Amerika Birleşik Devletleri'nde olup, diğer bazı ülkelerde de kolları bulunduğu söylenen bu örgütün de paramasonik olarak nitelenmesi zordur.

Birçok yerde adının geçmesine karşın bunun da sadece bir romantik topluluktan başka bir şey olmadığını ileri sürenler de vardır. Nitekim internette bu varsayımsal örgütün adı olan "New Crusaders" ile arama yapıldığında, beklenilen türden bir bilgi görülememektedir.

Gerçek Akrabalık Tarikatı

"Order of the True Kindred" adlı. temelde dinsel bir nitelik taşıyan bu kuruluşta üç dereceli bir öğretim uygulanır.

Her birimi, aralarında doğrudan kan bağı olan kişilerden oluşur.

AVRUPALI PARAMASONİK ÖRGÜTLER

Kronolojik sıra öngörülürse, Amerika'daki paramasonik örgütler kadar ilginç olmasa da konunun anlatımına buradan başlanılmalıydı.

Avrupadaki paramasonik kuruluşların tarihçesi, Fransa'da, neredeyse Masonluğun tarihine paralel olarak aşağı yukarı aynı sıralarda başlar.

Bu örgütlerin çoğu kısa ömürlü olduğundan, haklarında pek az bilgi vardır. Birçoğunun, -özellikle 18. yüzyıldakilerin- sadece var olmuşluğu, adının duyulmuşluğu bilinir, o kadar…

Palladium Örgütü

1737 yılında Paris'te kurulup, kısa bir süre yaşayabilmiş bir paramasonik örgüt.

Tüm paramasonik örgütlerin belki de ilki olan bu kuruluşun sistemi ve öğretisi, kısmen Pitagorculuk, kısmen de Yunan mitolojisi üzerini yerleştirilmişti. İki derecesinden ilki hem kadın hem de erkek üyeler içindi ve "Adelf" olarak anılırdı. İkinci derecede ise erkeklere "Ulis Dostu", kadınlara "Penelope Dostu" denirdi.

Kürekçi Şövalyeler ve Hanımlar Örgütü

1738 yılında Fransa'da "Ordre des Chevaliers Rameurs et Chevalieres Rameuses" aoı altında kurulmuş, ancak pek yaygınlaşamayarak başarılı bir çalışma sergileyememiş olan bir paramasonik örgüt.

Bu örgüt, kronolojik sıra bakımından paramasonik kuruluşların ilklerindendir. Belki de henüz ortam yeterince elverişli bir hale gelmediği, çok erken olduğu için çalışması başarılı olamamıştır. Birkaç yıl sonra bunun yerine "Çapa Şövalyeleri ve Hanımları Örgütü^nün geldiği söylenebilir.

Mops Tarikatı

1740 yılında Güney Almanya'da "Mopsorden" kurulmuş olan bu tarikatın adını almış olduğu "mops", bir köpek türüdür. Tarikatın en önemli amblemi olarak alınan bu köpek, sevgi ve bağlılık kavramlarının simgesi olarak benimsenmişti.

Hem kadın hem erkek üyeleri eşit sayıda kabul eden bu tarikatın tüm çalışmaları, doğrudan Masonluğu taklit ederek düzenlenmişti. Bir mason ritine dönüştürülmesi öngörülmekteydi. Ancak 18'inci yüzyıl ortalarında Katolik Kilisesi'nin Masonluğa giderek daha çok yüklenmesi, umut kırıcı oldu. Mops Tarikatı bundan ötürü ilgi yitirdi ve dağıldı.

Buna karşın tarikatın varlığı daha bir süre devam etmiş olsa gerek ki, aşağıdaki resim 1809 yılında Paris'te bir Mops Tarikatı toplantısını yansıtıyor. Ancak burada sadece kadınların yer aldığı dikkati çekiyor.

Özgürlük Örgütü

Yine 1740 yılında fakat bu kez Fransa'da kurulmuş "Ordre de la Liberté" adlı bu paramasonik örgüt, Masonlukta sonradan kadınlar için kurulan "üvey localar"ın oluşturulmasına ön ayak olmuştu. (Üvey Localar'dan daha sonra söz edeceğiz.)

Tabor Dağı Hanımları

1742 yılında Fransa'da kurulmuş bu örgütün amacı, bir masonik bağlantısı olan hanımlara, herhangi bir sıkıntıya düşmeleri durumunda yardımcı olmaktı. Amacının basitliğine karşın, üç derecesi olan ezoterik nitelikli bir çalışması vardı:

Tabor Dağı, Akdeniz doğusunda Lût gölü yakınlarında, birtakım efsaneleri konu olmuş tek başına bir bağımsız tepedir.

Bu örgütün etkinlikleri pek yaygınlaşamamıştı ama benzer örgütlere oranla uzun süre varlığını sürdürdü. 1818 yılında Fransa'nın en büyük mason kuruluşu olan Fransa Büyük Doğusu'nun gözetimi altına alındı.

Mutluluk Tarikatı

1743 yılında Paris'te denizcilerin "Ordre de Félicité" adıyla kurmuş oldukları bir ezoterik örgüt.

Kuruluş tarihi bakımından ilk paramasonik örgütlerden biri olduğu söylenebilir. Varlığını sadece birkaç yıl sürdürebilmiş, yerini "Çapa Şövalyeleri ve Hanımları Tarikatı"na bırakmıştır.

Çapa Şövalyeleri ve Hanımları Örgütü

"Ordre des Chevaliers et Dames de l'Ancre" adıyla 1745 yılında Fransa'da kurulmuş ve 40 yıl kadar varlığını sürdürebilmiş olan bu örgütün 4 dereceli bir çalışma sistemi vardı: Başkanı "amiral" olarak anılırdı.

Oduncular Tarikatı

1743 yılında Paris'te kurulmuş olan bu ezoterik örgüt "Ordre des Fendeurs" adını taşımaktaydı. Simgelerini doğadan, özellikle orman ile odunculuk araçlarından almıştı. Birimlerinin toplantıları, olanak bulundukça açık havada yapılır, kapalı yerlerde yapılan toplantılarda ise salon bir ormana benzetilirdi.

Masonluk ile benzerlikleri göz önünde tutularak, bu tarikatın, 18'inci yüzyıl başlarında inşaatçılık mesleği gibi çöküntüye uğramış olan geleneksel odunculuk mesleğinin, spekülatif nitelikli bir devamı olduğu da ileri sürülmüştür.

Öte yandan bu örgütün, Karbonarilerin bir kolu olduğu da söylenmiştir. Ancak bu bakımdan tarihler tutmamaktadır çünkü Oduncular Tarikatı'nın 18. yüzyıl sonlarında varlığını yitirmiş olmasına karşılık Karbonariler o sıralarda ortaya çıkmıştır. Belki de tersine, Karbonarilerin örgütsel oluşumunda Oduncular Tarikatı'ndan esinlenilmiş olduğu söylenebilir.

Mekanikler Örgütü

1757 yılında "Order of Mechanics" adıyla İngiltere'nin Lancashre eyaletinde kurulmuş olan bu örgüt, özellikle masonların açısından pramasonik kuruluşların en ilginçlerinden biri olsa gerektir. Tam adı "Independent United Order of Mechanics" (Mekanikerin Bağımsız Birleşik Örgütü) olarak geçmektedir.

Ambleminden de belli olduğu üzere Masonluğa çok benzer özellikleri olan bu örgütün gnostik denilebilecek gizemci (mistik) öğretisi "Mekanizm" olarak anılmaktadır.

6 dereceli bir öğreti üzerinde çalışan birimlerin toplandığı yerdeki binaya "mekanik mabet" (mechanic temple) denmekte ve bunun Süleyman Mabedi'nin temsil ettiği kabul edilmektedir.

Bu örgüte, hem kadın hem erkek üye kabul edilmektedir. Üyelerinin çoğunun siyahî olduğu, aralarından tek tük beyazların bulunduğu dikkati çeker.

Toplantı birimleri erkekler için "loca" (lodge), kadınlar için "şapitr" (chapter) olarak anılmakta ve localarla şapitrlerin birleşimiyle ulusal nitelikli büyük localar oluşmaktadır. İngiltere'den sonra İskoçya, Güney Afrika, Hollanda, İngiliz Guyanası, Karaib Adaları ve Amerika Birleşik Devletleri'nin birçok eyaletinde büyük locaları kurulmuştur.

Özgür Bahçıvanlar Örgütü

Masonluğa çok benzeyen, 18. yüzyılda İskoçya'da kurulmuş bu ezoterik örgütün tam adı "Ancient Order of The Free Gardeners" biçimindedir.

Kuzey ve Orta İngiltere'de birimleri oluşmuş olan örgütün Masonluğa benzer yanları âdeta şaşırtıcı boyuttadır. Bu benzerlik, ambleminden başlar, kullanılan kuşanım öğelerinden geçer, öğretim kapsamına kadar uzanır. İşte bu tarikatın önlüklerinden iki örnek:

Hayli karmaşık, bahçıvanlık mesleği ve zanaatı ile de bağdaşan bir derece sistemi vardır.

Dayanıklılık Tarikatı

1771 yılında Paris'te kurulmuş "Ordre de la Persévérance" adlı paramasonik örgüt.

Kısa bir süre için etkinlik gösterebilmiş olmasına karşın, Fransa'nın erkek ve kadın soylularından birçoğu bu örgütün çalışmalarına katılmıştı. Tarikatın temel amacı, insanlığa olumlu hizmetlerde bulunmak olarak belirtiliyordu.

Gül Örgütü

"Rosen-order" adını taşımış olan bu paramasonik örgüt, 1778 yılında Almanya'da Franz Matthäus Grossinger adlı bir mason tarafından kurulmuştu. Grossinger'in asıl amacı, kendi görüşleri doğrultusunda bir mason riti oluşturmaktı. Fakat bunda başarılı olamadı ve kurduğu örgüt de ölümüyle birlikte ortadan kalktı.

Gül Şövalyeleri ve Hanımları Örgütü

18'inci yüzyıl sonlarına doğru Fransa'da "Ordre des Chevaliers et Chevalieres de la Rose" adıyla kurulmuş olan bu paramasonik örgütün tek dereceli çalışması vardı. Amacı, dinsel ilkeleri bir yana itmeksizin fakat dogmalardan arınmış bir şekilde, sevgi, bağlılık, iyilik, dostluk ve yardımlaşma duygularını geliştirmeye çalışmaktı.

Ne yazık ki ansiklopedilerden edinilebilmiş bilgi bu kadar.

Altın Rozkrua Kardeşleri

1777 yılında Almanya'da "Goldene Rosenkreuzerbrüder" adı altında kurulmuş bir ezoterik dernek.

Bu derneğin törenli bir çalışma sistemi vardı ve ritüellerindeki simgelerin çoğu Masonluktan alınmaydı. Buna bakılarak masonik tarikat olduğu sanılmıştı.

Hermetizme ve alşimiye çok önem veren bu dernek, kurulduğu sıralarda hayli ilgi topladı. 19. yüzyılda varlığını yitirdi.

Güvercin Şövalyeleri ve Hanımları

1784 yılında Fransa'da "Chevaliers et Chevalieres de la Colombe" adı altında kurulmuş olup, kısa bir süre için hayli ilgi toplamış olan, erkek ve kadın üyeleri bir arada kabul eden bir paramasonik örgüt.

Asya İnisiye Şövalyeleri ve Kardeşleri

Almanya'daki kimi Rozkruacıların 1780 yılında "Asiatische initierte Ritter und Brüder" adı altında kurdukları bir ezoterik örgüt.

Bu örgütün temel amacı doğa bilimlerini inceleyerek insan yaşamının uzatılması için yollar ve yöntemler bulmaktı. Fakat böyle bir amaç Tanrı'nın buyrultusuna aykırı görüldüğünden, örgütün ezoterik bir ortamda çalışması zorunluydu. Önde gelen temel ilkelerinden biri de dinsel toleranstı. Dinler arasında en önemlileri olarak görülen Hıristiyanlık, Yahudilik ve Müslümanlığın öğelerinin bağdaştırılmasına çalışılmıştı.

Bu örgüt, Rozkrua Tarikatı'na çok benzemekle birlikte, çalışma yöntemi Masonluktan esinlenilerek düzenlenmişti. Dokuz derecesi vardı. 19. yüzyılda Orta ve Güney Avrupa'da yaygınlaşma olanağı buldu ama bu yüzyılın sonlarında etkinliğini yitirdi.

Garip Dostlar Derneği

"The Society of Odd Fellows" adlı, 18. yüzyıl ortalarında İngiltere'de kurulmuş olan bu paramasonik örgüt, Avrupa'daki benzer örgütler arasında en önemlilerinden biridir..

İKurulduğu sıralarda, yoksullara ve düşkünlere sosyal yardım sağlama amacını taşımaktaydı. Sonraları, Masonluğun amaç ve ilkelerinden etkilendi ve ezoterik nitelikli bir örgüt olma yolunu tuttu. Temel ilkeleri, "dostluk-sevgi-gerçek" olarak belirlendi. 19. yüzyıl ortalarında kadınların da üye olarak alınmalarına başlandı.

6 dereceli bir çalışma sistemi vardı. Bunlardan ilk üçü "loca", sonrakiler "şapitr" (chapter) olarak anılan birimlerde yürütülürdü.

Derneğe alınmasına karar verilen bir yeni üyenin inisiyasyonu apayrı bir törenle yapılırdı. Bu törenden sonra kendisine derneğin amaçları, ilkeleri ve çalışma yöntemleri anlatılırdı. Yeterli bilgileri edindikten sonra dernekte kalma isteğini ve olumlu çalışma yeteneği gösterenlerin ilk dereceye inisiyasyonu yapılırdı.

Bir zamanlar Garip Dostlar Derneği üyelerinden bir grup:

Bu dernek, özellikle 19'uncu yüzyılın ikinci yarısında Amerika Birleşik Devletleri'nde de yaygınlaştı ve hayli ün kazandı. 20. yüzyılda ise, zayıflamaya yüz tuttu ve gördüğü ilgiyi büyük ölçüde yitirdi.

DRUİDLER

18'inci yüzyıl ortalarında İskoçya'da kurulmuş olup, Masonluk ile benzerlikler gösteren bir tarikat.

Bu tarikat, temelde dinsel bir nitelik taşır. Gelenek ve öğretilerinin İskoçların ataları sayılan Keltlerden kalma olduğu söylenir. Yakın çağdaki Druidler tarikatı için öyle olabilir ama aslında Britanya'da milattan önceki tarihlere kadar uzanan bir Druidler tarikatından da söz edilir.

Gal dilinde druiah, "kutsal kişi" ya da "bilge kişi" anlamına gelirse de, aynı dilde mecazî olarak "büyücü" anlamına gelmek üzere de kullanılır. Buradan da, Druidler'in gizemci (mistik) hatta okült nitelikli çalışmalar yaptıkları anlaşılır.

Druidlerin toplandıkları mabetler genellikle çember (daire) şekilde düzenlenmişti. Evreni simgelediği kabul edilirdi. Toplantı günleri ve saatleri, güneşin devinimine göre ayarlanırdı. Çalışmaları üç dereceliydi. Bazı kaynaklara göre, bu üç dereceden sonra bir de Masonluktaki gibi "Royal Arş" derecesi vardı.

Bu tarikata alınacak kişinin, uzun bir hazırlık döneminden geçmesi öngörülürdü. Bir tür "meditasyon" niteliği taşıyan bu hazırlık başarılı bir sonuca ulaşmadıkça, adayın inisiyasyonu başlatılmazdı. İnisiyasyon ise, "ışık", "gerçek" ve "umut" kavramları üzerine kuruluydu.

Druidlerin tarikatında yükselmek, ağır sınavlardan geçmeyi gerektirirdi. Tarikata özgü bilgilerden bir bölümü, yalnızca üyelerin katılabildiği toplantılarda ve sözlü olarak aktarılırdı. Bu bilgilerin üzerinde açıkça konuşulmaz, "bilen kişi" öğrenmesi gereken kişinin kulağına fısıldardı.

Özellikle 19'uncu yüzyılda Avrupa ülkelerinin bazılarında pek yaygınlaşan Druidlerin 20'nci yüzyıl ortalarına kadar varlıklarını korumuş olduğu bilinmektedir. Bu geleneği günümüzde de sürdüren bir örgüt bulunduğu, zaman zaman İngiltere'deki ünlü "Stonehenge" adlı antik yıkıntının bulunduğu yerde yapılan toplantılardan bellidir.

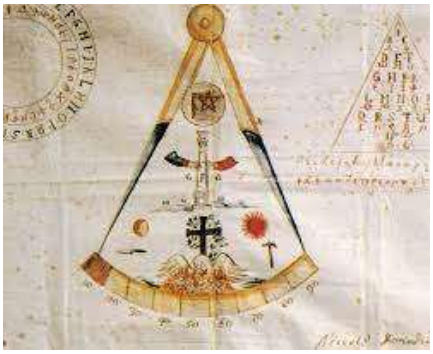

KARBONARİLER

Bu çalışmayı, aslında paramasonik bir nitelik taşımayan, ezoterik de olmayan fakat papaların tepkisini çekmiş ve Masonluk ile de bağdaştırılmış, bilmeyenlerin ilgisini çekebilecek özellikler taşımış "Charbonnaries" adlı örgüt ile bitireceğiz.

Bu kuruluş, 18. ve 19. yüzyıllarda özellikle Fransa ve İtalya'da etkinlikler göstermiş, salt politik nitelikli amaçlar güden bir gizli örgüttür.

Kimileri Karbonari örgütünün Masonluğun bir kolu olduğunu söylemiş, buna karşılık -belki bu saçmalığa güleceksiniz- kimileri de Masonluğu Karbonarilerin kurduğunu ileri sürmüştür. Bu savlar, bilgisizlikten çok her iki kuruma birden karşıtlıktan ötürü başkalarını yanıltıp ön yargı edinmelerini sağlamak içindir.

Karbonarilerin daha 1770'li yıllarda Napoli çevresinde doğduğu sanılmaktadır. Amaçları şöyle ortaya konmuştur: ***"Toplumları kralların baskısından kurtarıp ulusal özgürlükleri sağlamak ve demokratik rejimi yerleştirmek."***

Tarihte böyle bir amaç peşinde koşan çeşitli kurumlar görülmüş, birçok yerde bazısı gizli bazısı açık olan çeşitli örgütler oluşturulmuştur.

Karbonarilerin hepsinden belirgin farkı, bir gizli örgüt oluşuna karşın çalışmalarının ezoterik sisteme yatkınlığıdır. Ancak salt öyledir diye Karbonarileri Masonluğa benzer bir örgüt olarak değerlendirmek de doğru olmaz.

Özellikle 19. yüzyıl başlarında politika alanında ün kazanmış birçok masonun Karbonariler ile hayli yakın hatta pek sıkı ilişkiler içinde bulunmuş olduğu da yadsınamayacak bir gerçektir. Sonradan bu örgütün de üyesi olduğu anlaşılmış masonların böyle bir işe girişmiş olmasına şaşırmak gerekmez. Masonlar, bireysel olarak birçok politik etkinlikte bulunmuştur. Bunların en ünlüsü de Büyük Fransız Devrimi'dir.

■ ■ ■

Bir "gizli örgüt" oluşu nedeniyle sınırlı ölçüde öğrenilebildiği kadarıyla, Karbonarilerin karmaşık bir örgütlenme sistemi vardı. Bu sistemin en ilginç yönlerinden biri, herhangi bir merkezî yönetim organı ya da otoritesinin bulunmamasıydı. Her birim kendi başına, ancak çok gerektiğinde diğerleriyle iş birliği ederek çalışırdı. Hiçbir birimdekiler, bir diğerindeki üyelerin kim olduğunu bilmezdi. Bu tarz dağınık bir örgütlenmenin gerekçesi şöyle açıklanmıştır: "Örgütün kollarından herhangi biri çöküntüye uğrarsa diğerleri bundan etkilenmezdi. Şayet bir kolun üyeleri yakalanıp tutuklanırsa, diğerlerini tanımadıkları için ele veremezdi."

Karbonarilerin ezoterik nitelikli çalışmalarında simgelere çok önem verdiği bilinir. Örneğin her üye **"kömür"** olarak anılırdı. Herhangi bir yararlı çalışması olmayan bir üyeye ise "marsık" *(duman çıkaran ancak doğru dürüst yanmayan odun kömürü)* denirdi. Toplantı yeri **"kömürcü dükkânı"** adını taşır, burada yapılan çalışmalar **"kömür ticareti"** olarak anılırdı.

Karbonariler, 19. yüzyıl başlarında amaçları doğrultusunda birtakım eylemsel girişimlerde bulundu. İtalya, Fransa, Bavyera ve Avusturya'da amaçları yönünde etkinlik gösterdiler. Sınırlı bir düzeyde bile olsa, yer yer başarı elde ettikleri de söylenebilir.

Ancak Avrupa'da 19. yüzyılın başlarında gerçekleşen rejim değişikliklerinde Karbonarilerin ne ölçüde payı bulunduğu bilinemez.

Nitekim 19. yüzyıl ortalarına gelindiğinde yani birçok Avrupa ülkesindeki geniş çaplı politik rejim değişikliklerinden çok önce Karbonarilerin varlığından söz edilmez olmuştur. Bu olgu ya örgütün o tarihlerde artık tümüyle kendi içine kapanmış ya da amaçlarını bekledikleri süre içinde sağlayamayınca umutsuzluğa kapılıp dağılmış olduklarını gösterir.

Bununla birlikte Papa 13. Leo'nun 1884 yılında yayımladığı "Humanum Genus" olarak anılan aforoz bildirgesinde Karbonarileri de hedef aldığı bellidir.

20. yüzyılda, başlangıçta Osmanlı Devleti'nde 2. Meşrutiyet'in ilan edilmesini sonra Türkiye Cumhuriyeti devrimlerini bir türlü içlerine sindiremeyen, 2. Abdülhamit'in padişahlık döneminin özlemini çeken, yeniliklere ve özgürlüğe karşı çıkan, laikliği ve çağdaşlaşmayı bağnaz yaklaşımlarla olasıya kötüleyen kimi Türk yazarlar, bilir bilmez ya da ön yargıyla Karbonariler ile **İttihat ve Terakki Cemiyeti** arasında da varsayımsal bağlantılar kurmuştur. Oysa 20. yüzyıl başlarına gelindiğinde Karbonariler çoktan tarihe karışmıştı.

SONUÇ

Gerek tarihte gerekse günümüzde Masonluğa benzer (paramasonik) birtakım nitelikleri olan örgütler, bu çalışmada sayılıp özetlenmiş olanlardan ibaret değildir. Başkaları da vardır. Elbette her ezoterik örgüt paramasonik sayılamaz. Ancak çoğunun Masonluktan esinlenmiş olduğu da görülür. Tersine, Masonluk da özellikle çeşitli ritlerin oluşumu sırasında bu başka örgütlerden esinlenmiş hatta bazı mason kuruluşları bunlardan bazısıyla yakın ilişkiler kurmuştur. Ancak günümüzde artık bu tür ilişkiler kalmamış olduğu söylenebilir. Herkes kendi bildiği, kendi uygun gördüğü gibi kendi yolunu tutmaktadır.

Bununla birlikte Amerika Birleşik Devletleri'nde günümüzde de çalışmalarını yürütmekte olan paramasonik örgütlerin etkinliklerinin, mason localarının çalışmaları ile pek sıkı fıkı, âdeta iç içe denilebilecek bir ölçüde işbirliği edilerek yürütüldüğü de apaçık ortadadır. Nitekim bu nedenle belli bazı paramasonik kuruluşlar "affiliated bodies" (bağlı kuruluşlar) olarak anılır.

